

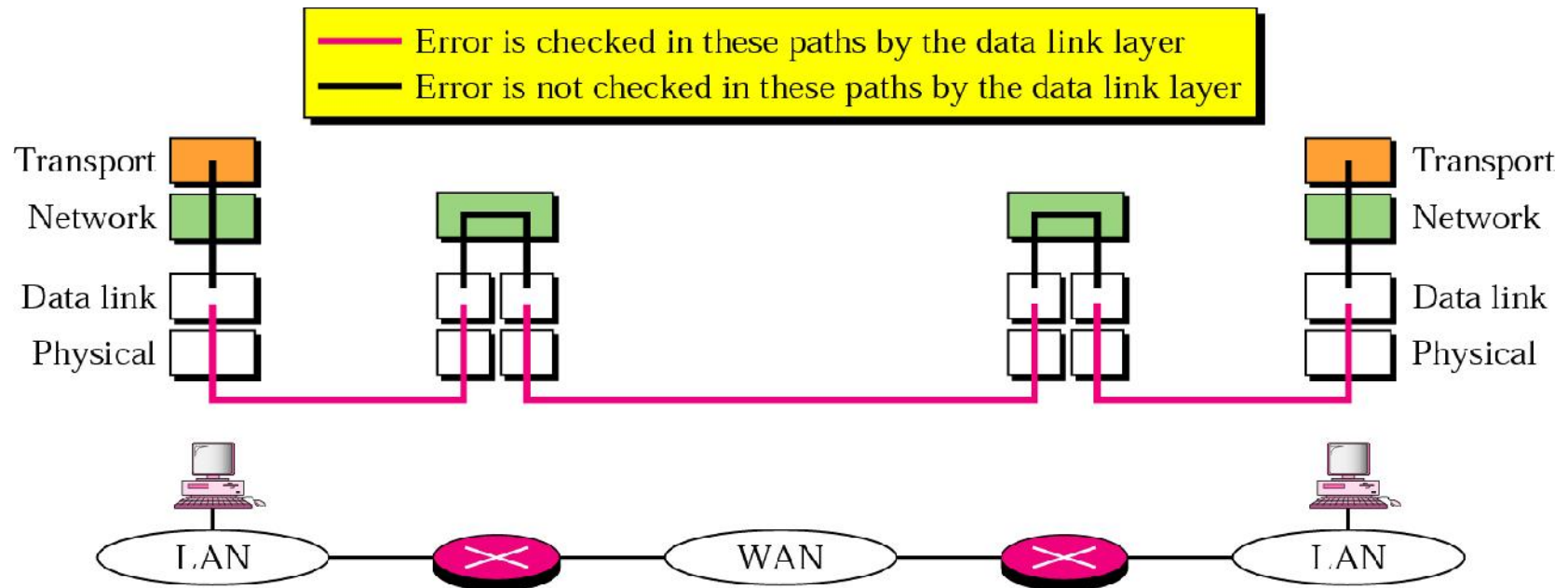
Ra unarske mreže

Protokoli transportnog sloja

- Internet ima dva glavna protokola u transportnom sloju
  - UDP:
    - radi bez uspostavljanja veze
    - segmenti nisu numerisani, mogu da kasne i da stižu preko reda
  - TCP:
    - protokol sa uspostavljanjem veze pre prenosa podataka

- Pouzdani i nepouzdani servisi
- Pouzdani servisi :
  - Kontrola greške (*error control*)
  - Kontrola toka (*flow control*)
  - Kontrola zagušenja
  - TCP
- Nepouzdani servisi
  - UDP

- Da li je potreban pouzdan transportni servis, ako je na sloju veze podataka primenjena pouzdana usluga?

UDP

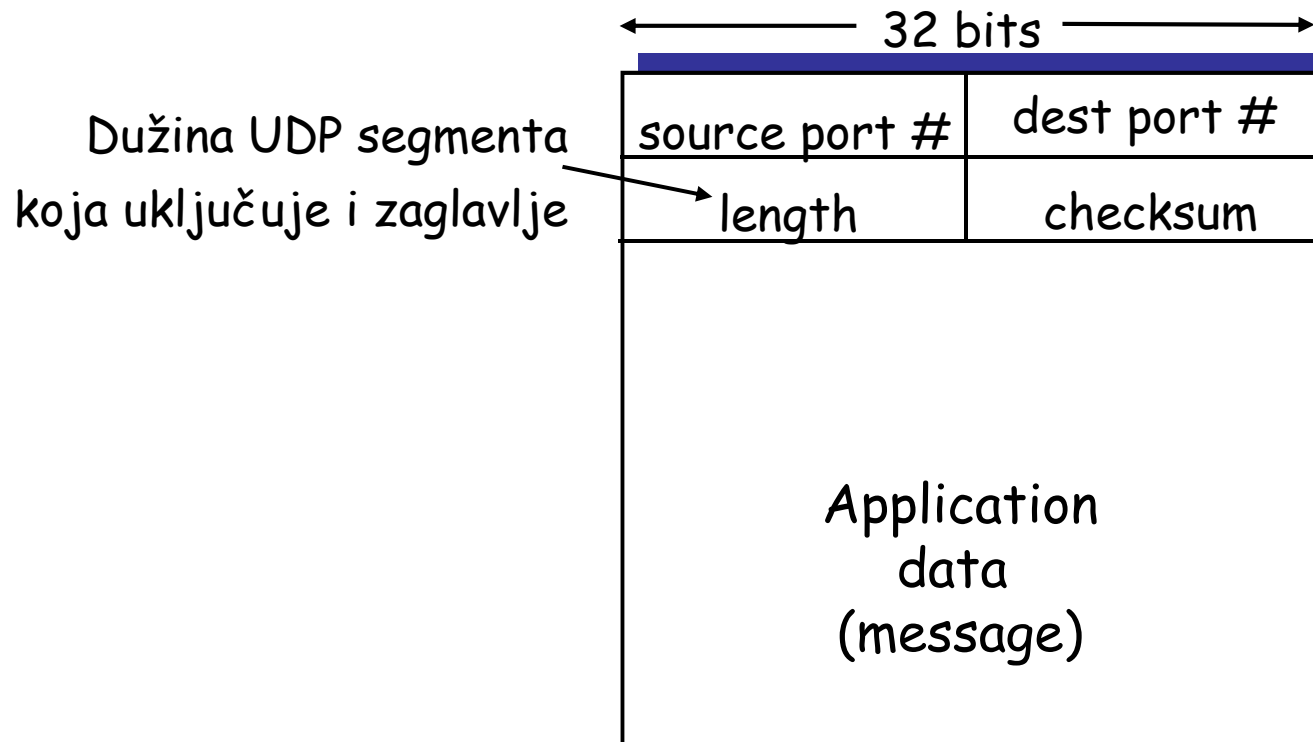
- UDP – *User Datagram Protocol*
- Nepouzdan protokoli, bez uspostavljanja direktne veze
  - Omoguava aplikacijama da šalju kapsulirane IP datagrame za koje ne moraju prethodno da uspostavljaju vezu
- Opisan je u dokumentu RFC 768

UDP

- Potrebe za ovim servisom
  - Mali (jednostavan) header
  - Pogodan za prenos kratkih poruka
  - Ne zahteva preveliku saradnju pošiljaoca i primaoca
  - Omogućava multipleksiranje/demultipleksiranje
    - *Multicasting*
  - Prenos informacija o rutiranju (RIP)
  - Prenos podataka u realnom vremenu
    - *Real Time Transport Protocol (RTP)*

UDP

- UDP prenosi segmente koji se sastoje od 8-bajtnog zaglavlja i korisnih podataka

UDP

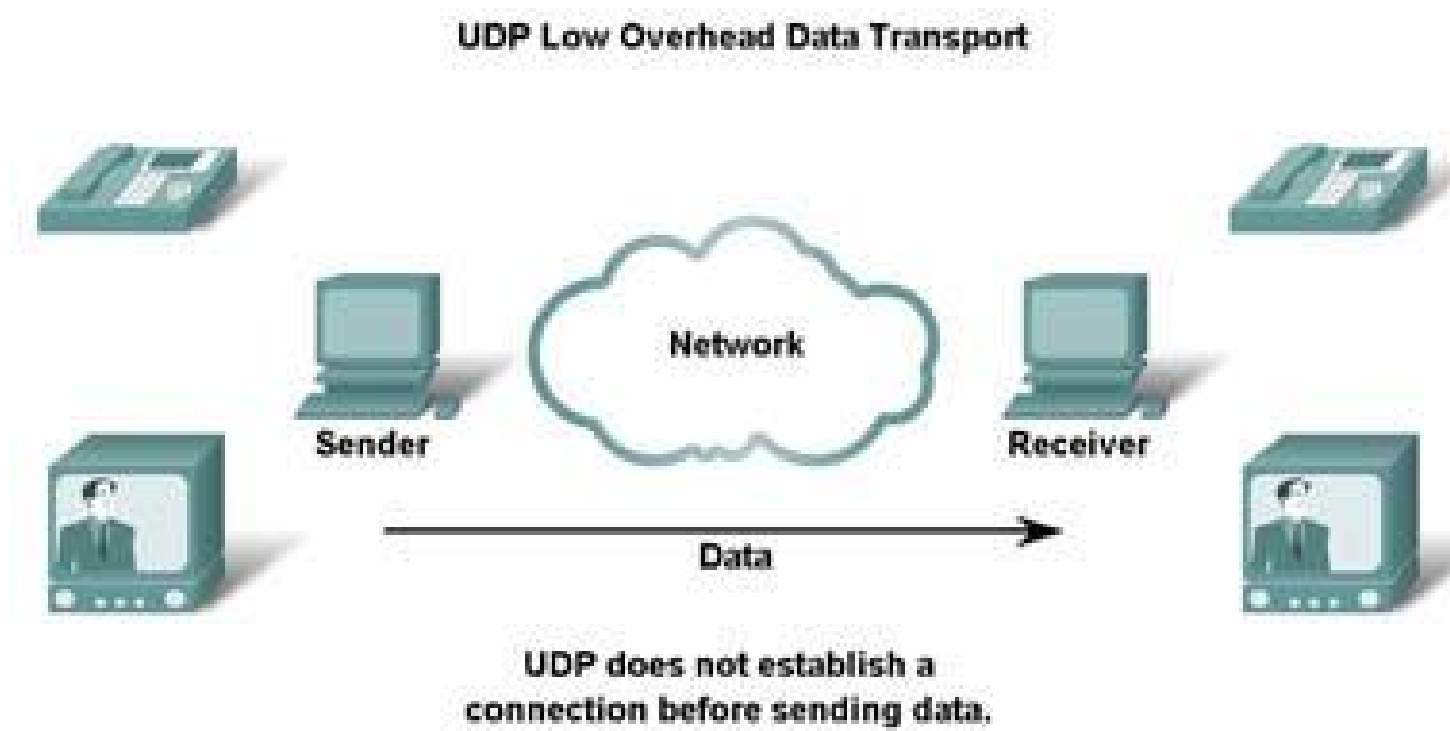
- Portovi identifikuju dva kraja veze
  - Od 0 do 65535
- Koristan sadržaj UDP segmenta se predaje procesu koji je pridružen odredišnom portu
- Izvorišni port se koristi za slanje odgovora
  - oznaka procesa na izvorištu kome se odgovara
- Kontrolni zbir UDP paketa
  - Nije obavezan – prikazuje se nulom kada nije izra unat
    - Isključuje se npr. kod digitalizovanog govora – povećava se kvalitet kodovanih podataka
  - Ako je *checksum* izra unat kao 0 prikazuje se svim 1

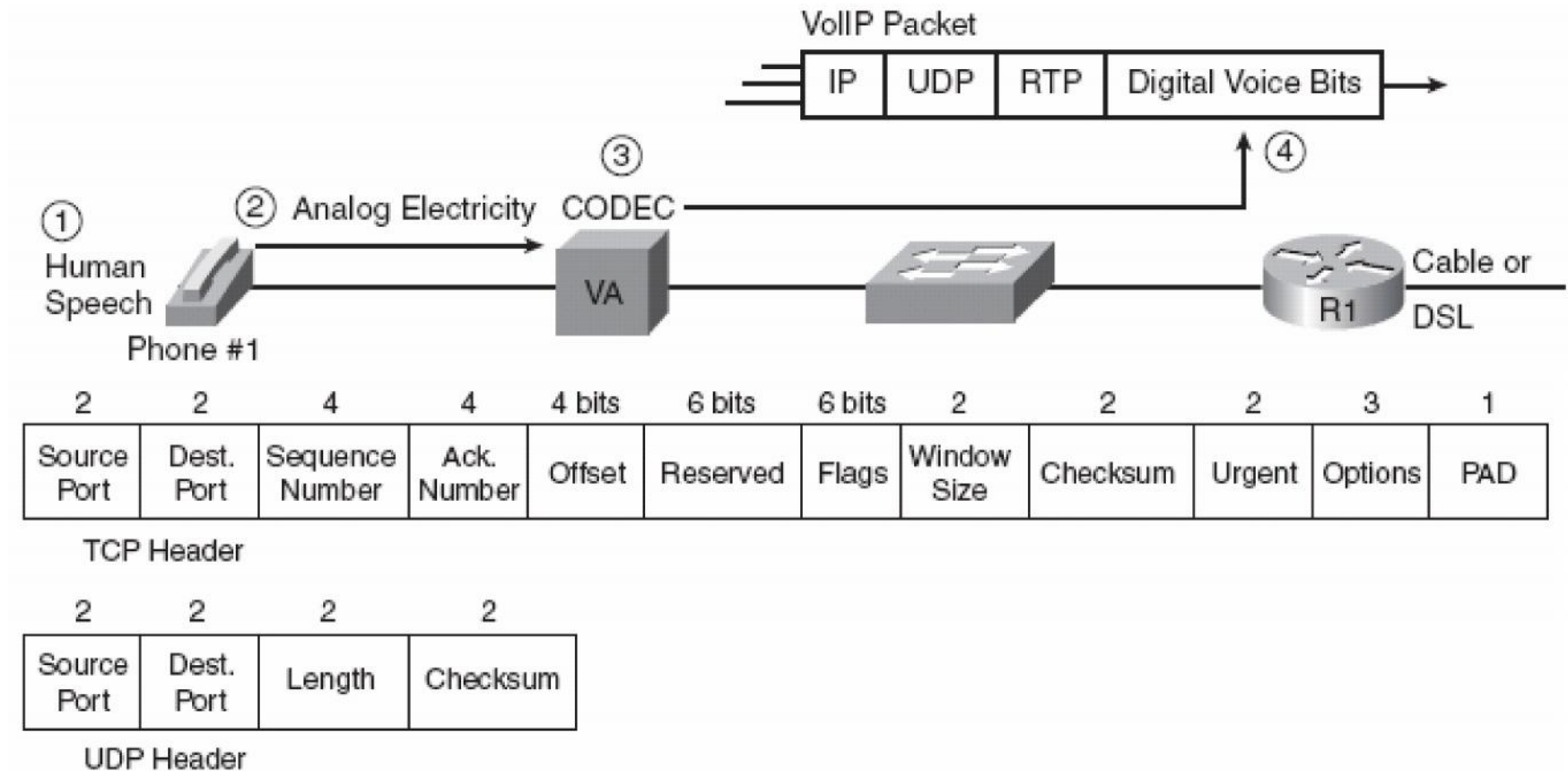
- Šta UDP ne radi:
  - nema uspostavljanja/raskidanja veze
  - nema potvrde prijema
  - nema ispravljanja redosleda
  - ne upravlja tokom i zagušenjem
  - ne kontroliše greške
  - ne vrši retransmisiju izgubljenih segmenata
- Sve prepušta korisni kim aplikacijama
- UDP je koristan za klijent-server arhitekturu
  - Klijent šalje kratak zahtev i o ekuje kratak odgovor
  - Ako se UDP segment izgubi, aktivira e se tajmer koji obaveštava aplikaciju da ga pošalje ponovo
  - Pojednostavljuje programski kod (potrebno je manje poruka nego kod prethodnog uspostavljanja veze)

- Karakteristike UDP protokola
- – *Connectionless*
  - ne uspostavlja konekciju pre slanja podataka
  - svaki datagram se nezavisno prenosi
- *Unreliability – nepouzdan*
  - izgubljeni ili oštećeni paketi (datagram) se ne mogu retransmitovati
  - nema kontrole i provere redosleda pristizanja paketa
  - ako je potrebno, aplikacija koja koristi UDP mora da implementira ove funkcije
- *Low overhead*
  - brz, jednostavan, ne zahteva velike mrežne i procesorske resurse

- Mnoge aplikacije ne zahtevaju pouzdanost prenos i UDP funkcije su dovoljne (npr. periodičan prenos manje količine podataka)
- Primeri
  - DNS – *Domain Name System*
  - SNMP – *Simple Network Management Protocol*
  - DHCP – *Dynamic Host Configuration Protocol*
  - RIP – *Routing Information Protocol*
  - TFTP – *Trivial File Transfer Protocol*
- Nekim aplikacijama bi TCP predstavljao problem
  - veliko zaglavlje, a podaci se kontinualno prenose u malim količinama
  - kontrola greške, retransmisija, dinamički prozor mogu da uspore podatke i degradiraju prenos
    - *Real-Time saobraćaj*
    - *VoIP – Voice Over IP*
    - *Video Streaming*

- Primer: VoIP, IP Telefonija, IP TV – interaktivan prenos zvuka i slike
- zahtevi
  - malo kašnjenje (*delay*) – do 200 ms za interaktivan razgovor
  - mala varijacija kašnjenja - džiter (*jitter*) +/- 30 ms
  - manji gubitak paketa se može tolerisati
    - ako se izgubi neki paket, retransmisija bi narušila kašnjenje i džiter
    - povremeni gubitak nekog paketa nije primetna za učesnike u komunikaciji - kvalitet se nenarušava značajno

UDP

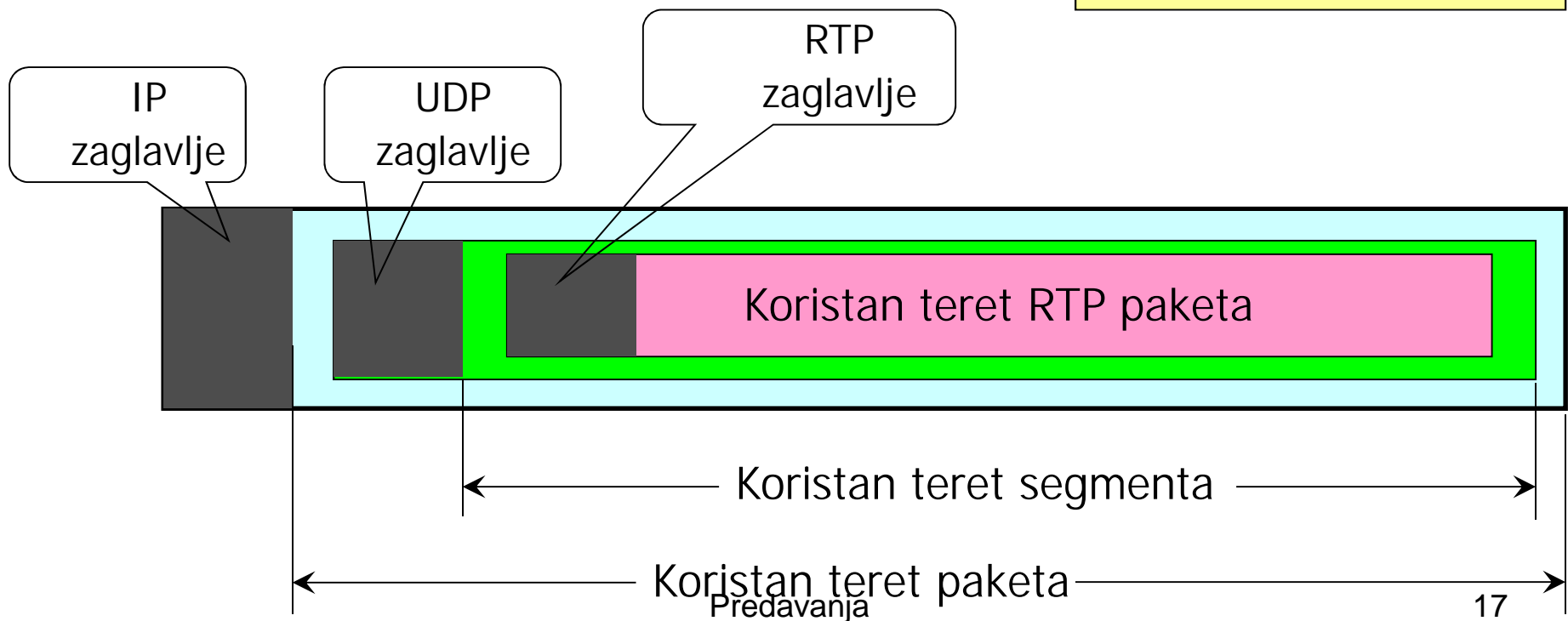
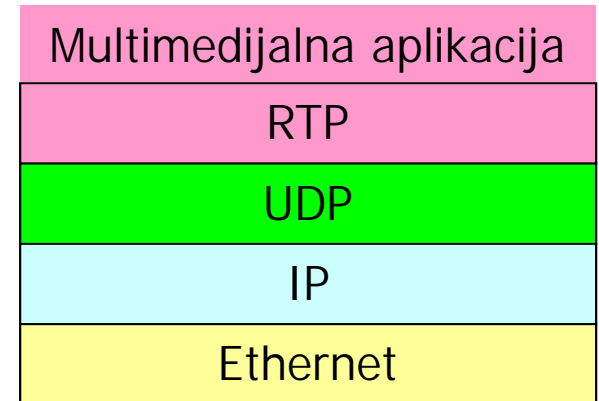
- UDP je interfejs ka IP protokolu
- Primena npr. kod DNS-a
  - Sistem imena domena (*Domain Name System*)
- Npr. program koji treba da prona e IP adresu za www.singidunum.ac.rs
  - Šalje se UDP paket sa logi kim imenom DNS serveru
  - Server odgovara UDP paketom sa IP adresom
    - Preko mreže su razmenjene dve jednostavne poruke
    - Nema potrebe za prethodnim uspostavljanjem veze

UDP i on-line multimedijske aplikacije

- RTP protokol (*Real Time Protocol*)
- Multimedijske aplikacije: Internet radio, IP telefonija, Video konferencije, muzika i video na zahtev itd.
  - Sastoje se iz više tokova
- RTP u realnom vremenu multipleksira različite tokove i kodira ih u jedinstven tok UDP paketa
- RTP transportni protokol je ugrađen u sloj aplikacije

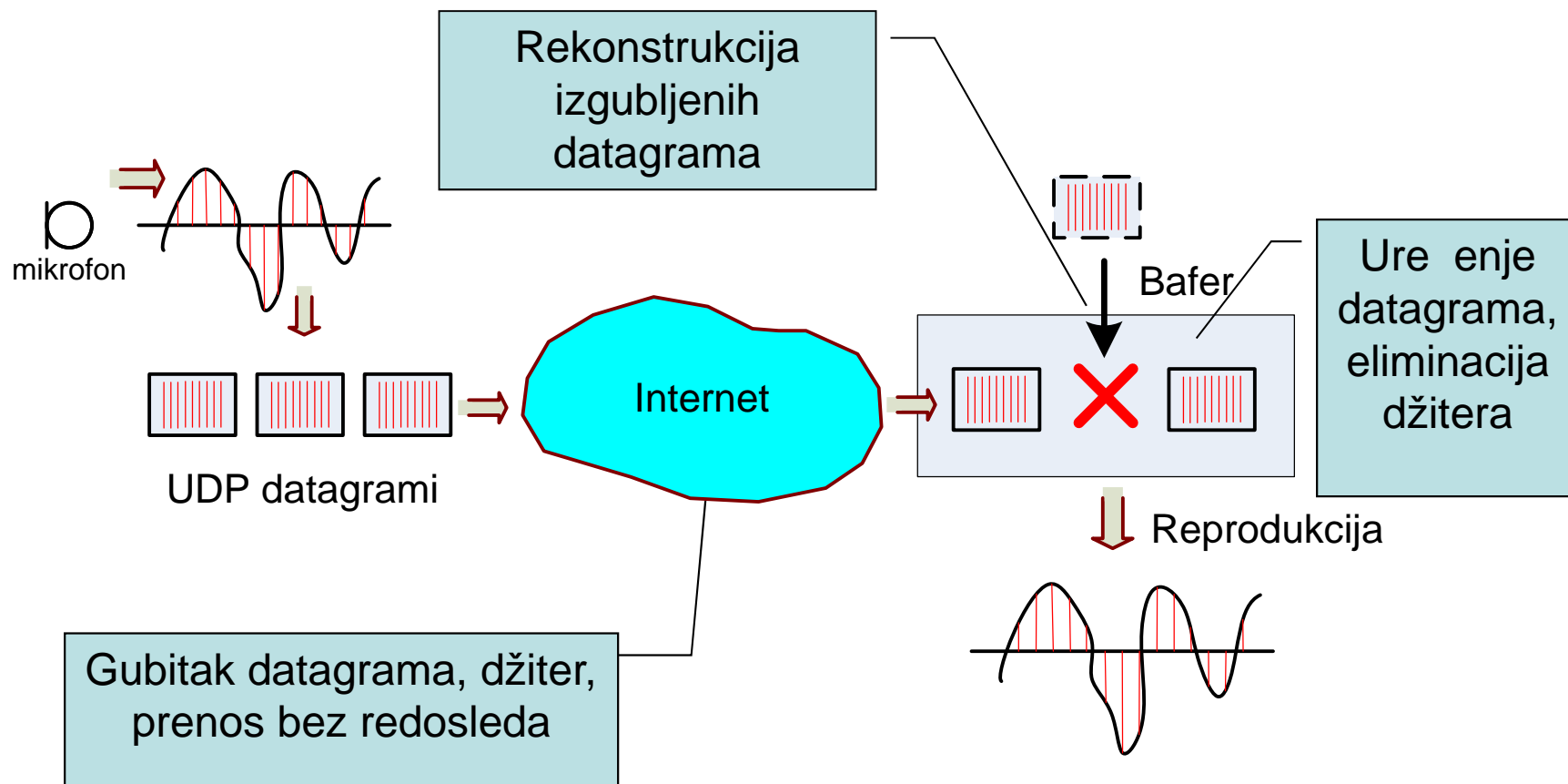
UDP i on-line multimedijske aplikacije

RTP i UDP

- Svaki RTP paket u UDP toku ima redni broj
- Ako neki paket nedostaje na odredištu on se interpolira
- Kod RTP nema:
  - upravljanja tokom, potvrđivanja paketa, retransmisije paketa
- RTP paket sadrži na in kodiranja
  - Na in kodiranja se može menjati vremenom
- RTP sadrži vremensko označavanje:
  - Ublažavanje efekta neravnomernosti stizanja paketa (džiter)
  - Sinhronizacija istovremenih tokova (slika i zvuk)

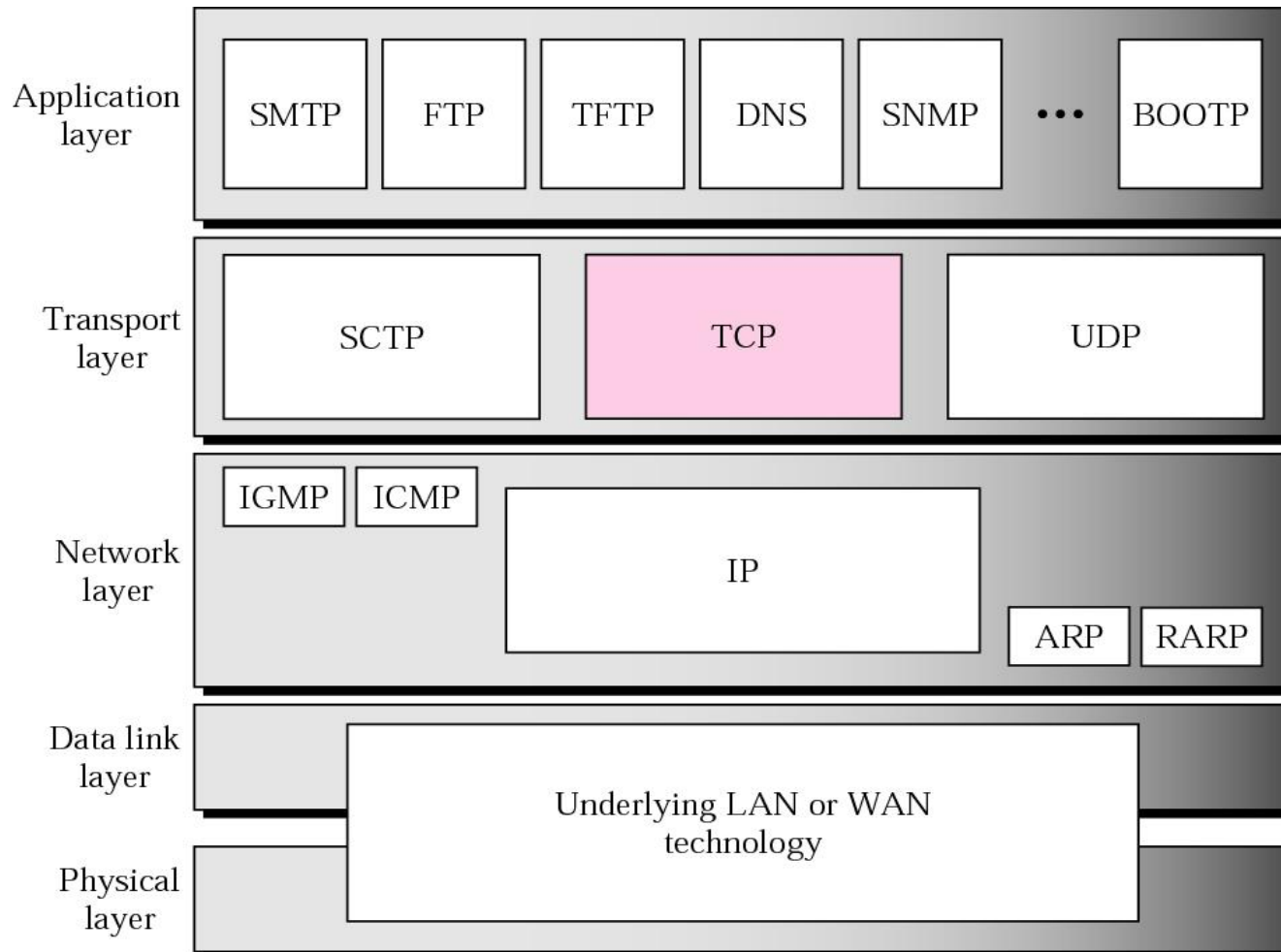
RTP i UDP

- TCP – *Transmission Control protocol*
- Protokol sa uspostavljanjem direktne veze (tzv. Protokol za upravljanje prenosom)
- Obezbeđuje pouzdan tok bajtova s kraja na kraj veze kroz nepouzdanu raznovrsnu mrežu
  - Različite topologije, propusni opsezi, kašnjenja, veličine paketa i sl.
- Projektovan je tako da se može dinamički prilagoditi promenljivim karakteristikama Interneta
- Održa pouzdanu vezu čak i u slučajevima pojave raznih vrsta otkaza u mrežnoj infrastrukturi
- Definisan je u dokumentu RFC 793, ispravke grešaka u RFC 1122, dopune u RFC 1323

- Funkcije:
  - segmentacija podataka
  - upravljanje vezom
  - potvrda prijema
  - ispravljanje redosleda
  - upravljanje tokom i zagušenjem

- TCP prihvata tokove korisnih podataka i deli ih u segmente
  - Max. veličina segmenta je 64 KB, a najveća je to 1460 bajtova zbog Ethernet okvira
- Segmenti se šalju kao zasebni IP datagrami
- TCP obezbeđuje pouzdanost
  - TCP mora da brine o tome da datagram bude ispravno isporučen (IP sloj ne brine o tome)
  - Datagrami mogu stići i preko reda – TCP treba da ih ispravno složi

- Usluge koje TCP pruža aplikacijama
  - Proces-proces komunikacija
  - Orijehtacija na tok (prenos toka podataka, a ne pojedina nih poruka)
  - Prenos podataka u punom dupleksu
  - Konekcionni servis (uspostavljanje veze, prenos podataka, raskidanje veze)
  - Pouzdani servis (pouzdan prenos podataka je odgovornost TCP-ja, a ne aplikacije)

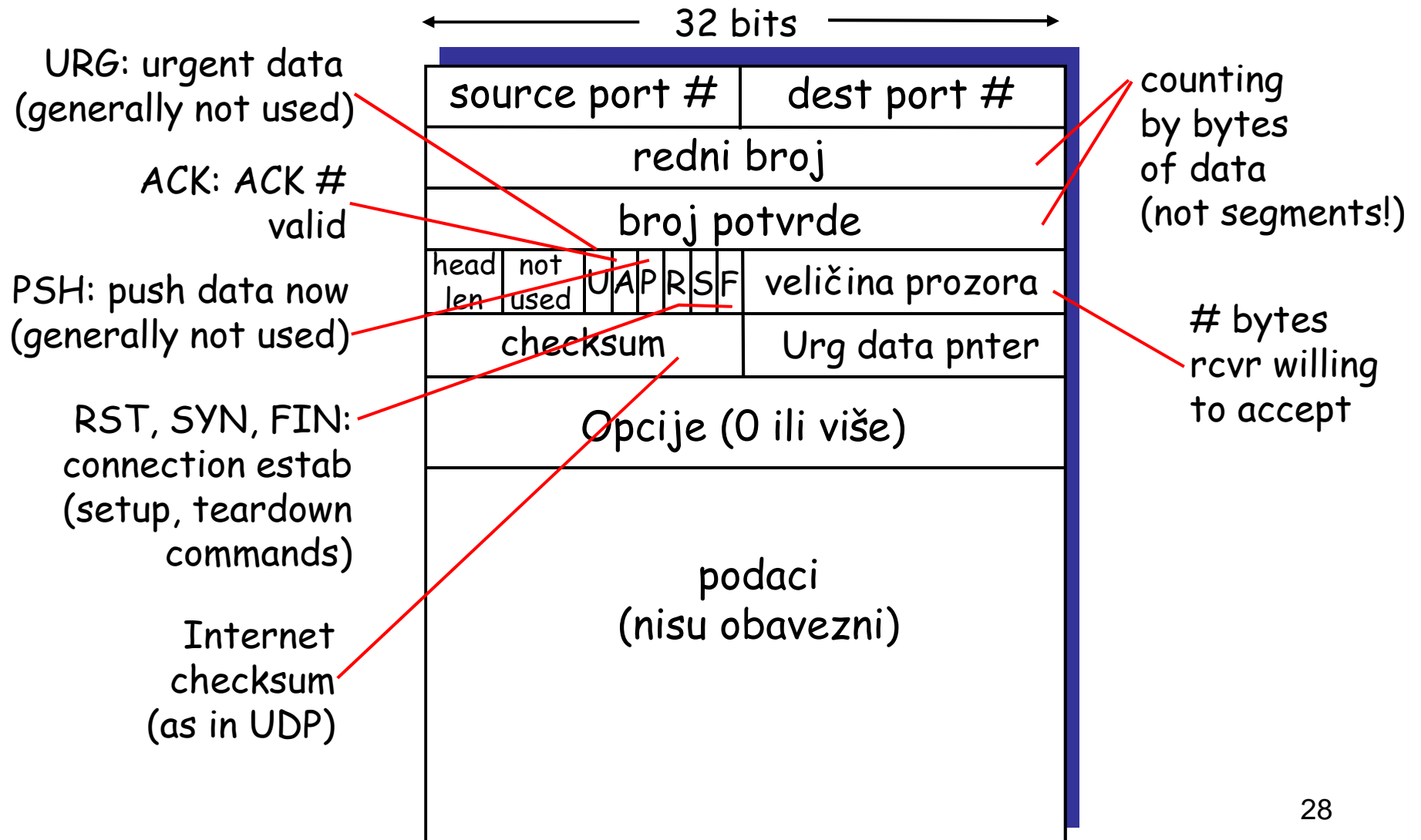

- TCP veze su u punom dupleksu, tipa od ta ke do ta ke
- TCP ne podržava višesmerno niti neusmereno (difuzno) emitovanje
- Kada TCP primi podatke od aplikacije, on može da čeka da se sakupi dovoljno podataka (efikasnost prenosa)
- Nekada aplikacije zahtevaju da se uneseni podaci moraju odmah slati
  - Npr. prijavljivanje na račun

- Hitno slanje podataka
- U slu ajevima kada korisnik interaktivno radi sa udaljenom aplikacijom
  - Npr. <Ctrl><C> - za prekid zapo ete aplikacije
  - Na predaji se ovakav zahtev odmah prosle uje (nema daljeg skladištenja)

- Pretpostavka za TCP
  - Svaki bajt na TCP vezi ima svoj 32-bitni redni broj
- Dve transportne jedinice razmenju podatke u obliku segmenata
- Segment sadrži
  - 20-bajtno zaglavlje
  - Podatke (kojih i ne mora biti)

TCP protokol

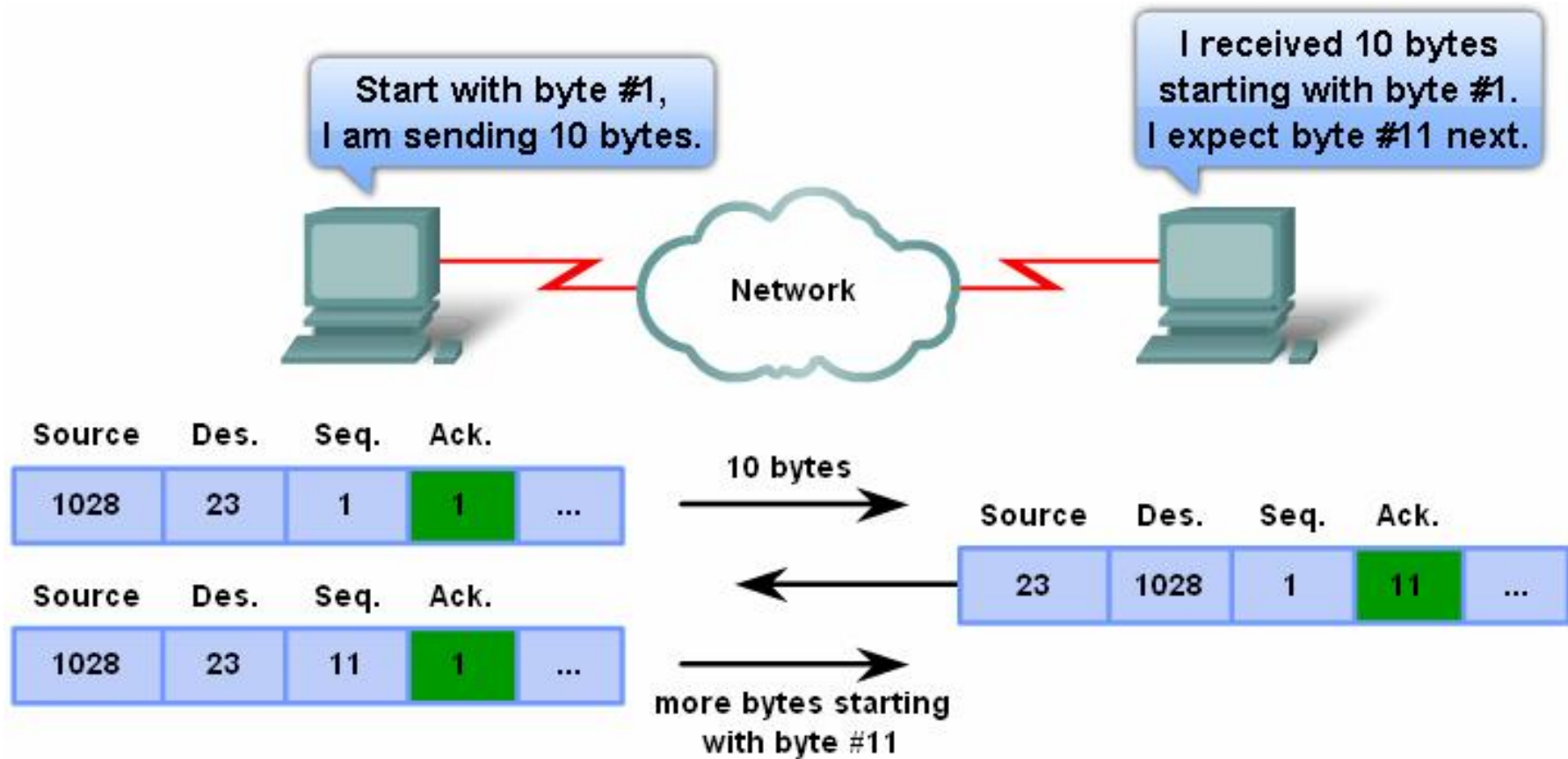

- *Source Port* - izvorišni port – slučajno dodeljen broj veći od 1023, koji se koristi da identifikuje aplikaciju inicijatora komunikacije (klijenta)
- *Destination Port* – odredišni port – poznati port koji identifikuje serversku aplikaciju. Predstavlja potvrdu da su se svi prethodni okteti uspešno primili
- *Header Length* – dužina hedera
- *Code bits (Flags)* – flegovi koji označavaju posebne tipove paketa u održavanju sesije
- *Window* – veličina dinamičkog TCP prozora – koliko okteta može biti poslato pre nego što se dobije njihova potvrda (*Ack*)
- *Checksum* – provera bitskih grešaka, 16 bita, komplement sume TCP hedera, TCP podataka i TCP pseudo-hedera
- *TCP pseudo-heder* – polja: *src* i *dst* IP adrese, protokol i dužina TCP segmenta
  - donekle se krši princip slojeva, radi uključivanja podataka IP nivoa, koji nema proveru greške

TCP potvrda prenosa segmenta

- *Sequence Number (SEQ)* – broj prvog bajta aplikativnih podataka u segmentu koji se šalje
- *Acknowledgement Number (ACK)* – broj sledećeg bajta koji se očekuje da se primi
- U fazi uspostavljanja sesije uzima se slučajno izabrana vrednost SEQ za početnu vrednost
- Svaki pojedinačni bajt u nizu aplikativnih podataka ima svoju redni broj relativno u odnosu na inicijalni SEQ
- Prijem kontinualnog niza segmenata (svi bajtovi od početka aplikativnih podataka) se potvrđuje sa vrednošću ACK za jedan veći od rednog broja poslednjeg primljenog bajta u nizu
- značenje – “ovo je sledeći bajt koji se očekuje za prijem, svi prethodni su uspešno primljeni”

TCP potvrda prenosa segmenta

Code bits – Kontrolni biti

- Kontrolni biti (*Code bits, Flags*)
  - nose informacije o kontrolnim podacima i aktiviraju pojedina polja
- Najznačajniji flegovi
  - SYN – sinhronizacija brojne sekvence (*Sequence Number*)
  - FIN – označava poslednji segment koji se šalje – završava se sesija
  - ACK – polje *Acknowledgement Number* je aktivno – potvrđuje se prijem do određenog bajta u segmentu

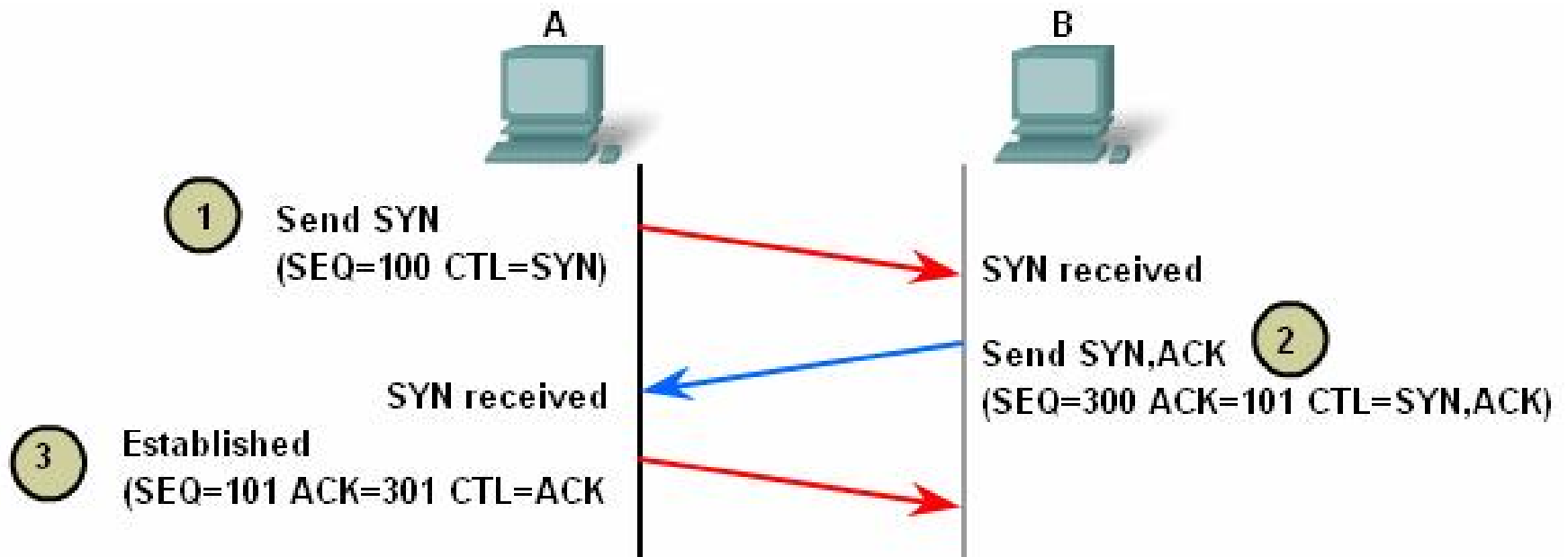
Bit	Značenje
URG	Polje <i>URGENT POINTER</i> je validno
ACK	Polje <i>ACKNOWLEDGMENT NUMBER</i> je validno
PSH	Segment zahteva <i>push</i>
RST	Resetuj konekciju
SYN	Sinhronizuje brojeve sekvence
FIN	Poslednji segment u sekvenci za slanje

TCP uspostavljanje sesije

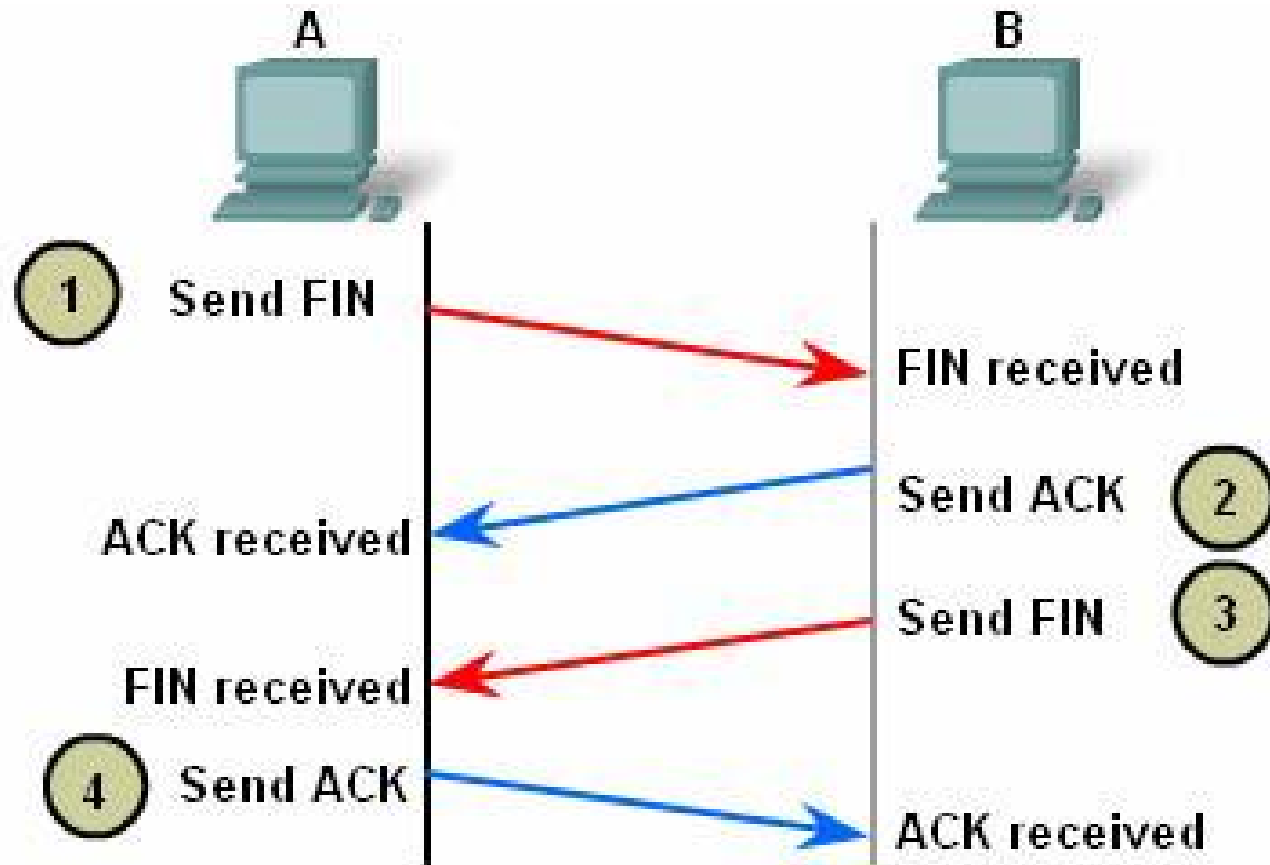
- TCP – *connection oriented protocol*
  - dvosmerna komunikacija – dve odvojene komunikacione sesije, u oba smera po jedna
  - uspostavljanje, održavanje i raskidanje obe komunikacione sesije
    - različite vrednosti SEQ i ACK
- Uspostavljanje TCP sesije u tri koraka - *Three-way handshake*
- 1. korak
  - inicijator slučajno bira vrednost za *Sequence Number* – SEQ (u primeru SEQ=100)
  - inicijator šalje paket sa SYN flagom i izabranom vrednošću u *Sequence Number*
- 2. korak
  - druga strana prepoznaje i prihvata inicijativu za uspostavljanje sesije, i o tome obaveštava inicijatora - postavlja se ACK flag, a vrednost ACK polja se postavlja na SEQ+1 – sledeći bajt koji se očekuje za prijem
  - u istom paketu se inicira sesija u suprotnom smeru, na isti način kao 1. korak (SEQ=300)
- 3. korak
  - inicijator prihvata sesiju u suprotnom smeru i obaveštava drugu stranu (ACK=101)
- Rezultat: uspostavljene sesije u oba smera

TCP uspostavljanje sesije

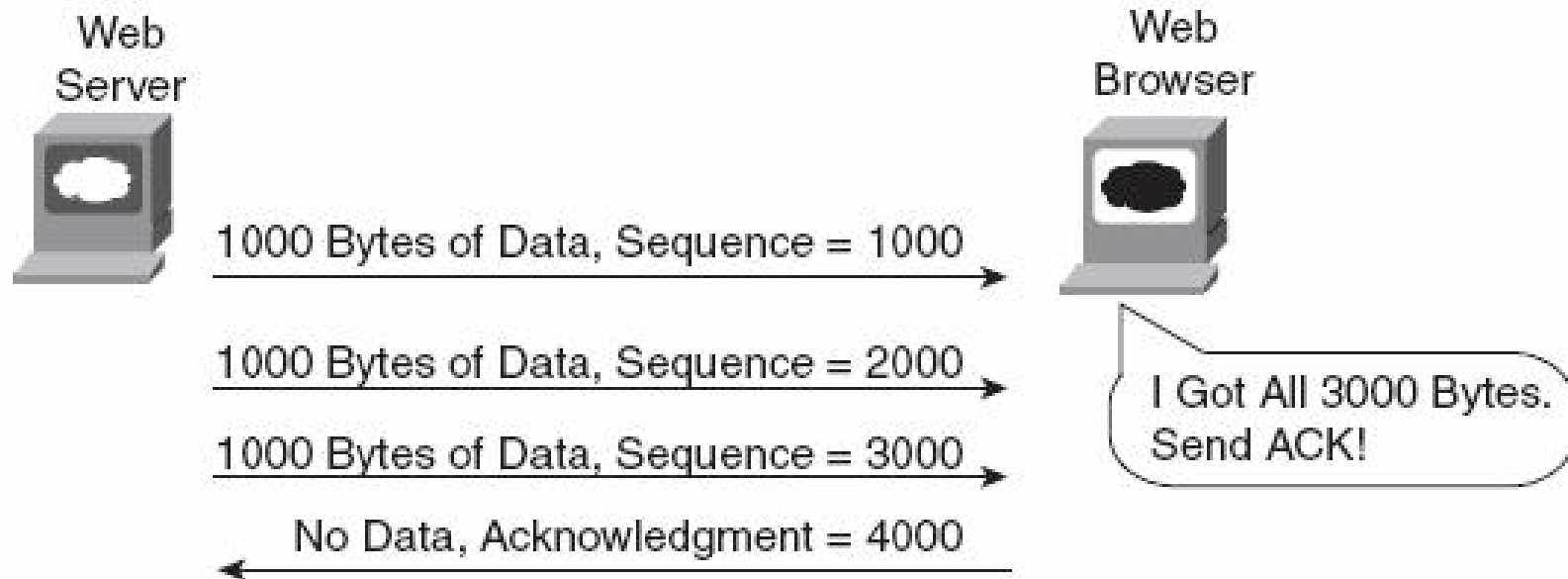
- Raskidanje TCP sesije u dva koraka u oba smera – 2 x *Two-way handshake*
- 1. korak
  - kada jedna strana nema više paketa za slanje, šalje se FIN flag u poslednjem paketu
- 2. korak
  - druga strana potvrđuje prijem poslednjeg paketa slanjem ACK za taj paket
  - sesija u tom smeru je zatvorena
- 3. korak
  - druga strana nastavlja da šalje preostale pakete, dok ne dođe do poslednjeg paketa u poslednjem paketu se postavlja FIN flag
- 4. korak
  - prva strana potvrđuje prijem poslednjeg paketa slanjem odgovarajuće ACK potvrde
- Rezultat: TCP sesija je prekinuta
- U slučaju da druga strana nema paketa za slanje, 2. i 3. korak se mogu objediniti dobija se *Three-way handshake*

TCP raskidanje sesije

- Pouzdan prenos (*Reliable delivery*)
  - Svaki poslani segment zahteva potvrdu (*Ack*) da je uspešno pristigao na strani primaoca
- Potvrda se eka odre eno vreme – *timeout*
  - za svaki poslani segment startuje se poseban tajmer
- Vreme tajmera nešto ve e od vremena putovanja segmenta od izvorišta do odredišta i nazad – RTT (*Round Trip Time*)
  - $RTT = a * OldRTT + (1-a) * NewRTT_{sample}$
  - $Timeout = b * RTT$, $b=2$
- Ako nema grešaka, primalac e da pošalje potvrdu za poslednji bajt poslednjeg segmenta
  - potvrda da su svi segmenti uspešno primljeni
- Pošiljalac nastavlja sa slanjem novih segmenata
  - eka se nova potvrda

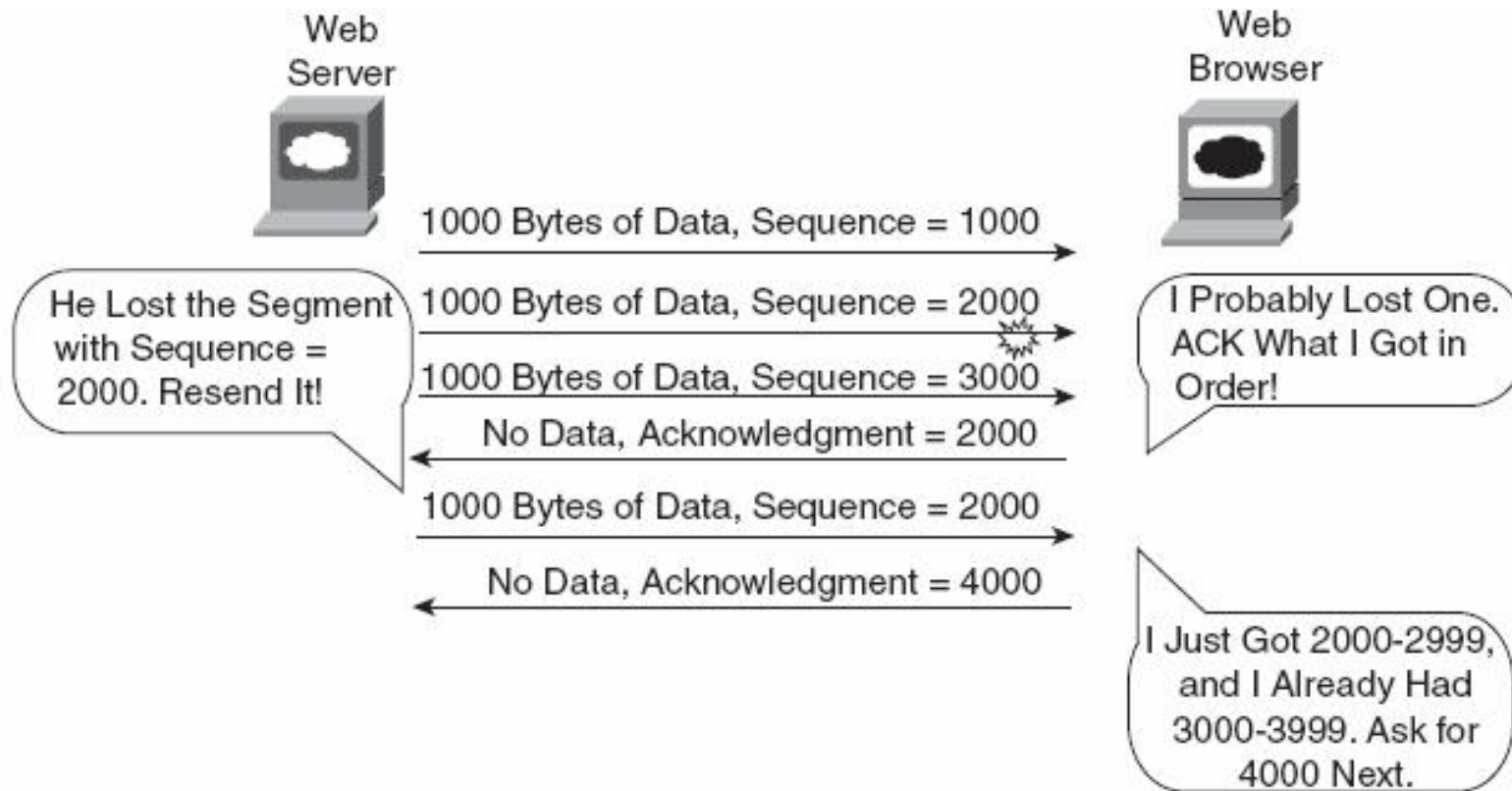
TCP pouzdan prenos

Oporavak od greške (*Error Recovery*)

- Primalac je dobio poslednji segment, ali prepoznaje da je izostao jedan prethodni segment
  - potvrđuje se prijem poslednjeg ispravnog segmenta u nizu
  - poslednji primljeni segment, koji je diskontinualan sa prethodno primljenim segmentima se ne potvrđuje
- Ako istekne tajmer nekog segmenta, a ne stigne njegova potvrda, sprovodi se retransmisija samo tog segmenta, u nadi da su naredni segmenti uspešno pristigli
- Kada primalac dobije retransmitovani segment, popuni se “rupu” u nizi primljenih podataka i potvrdi se poslednji ispravan segment

TCP oporavak od greške

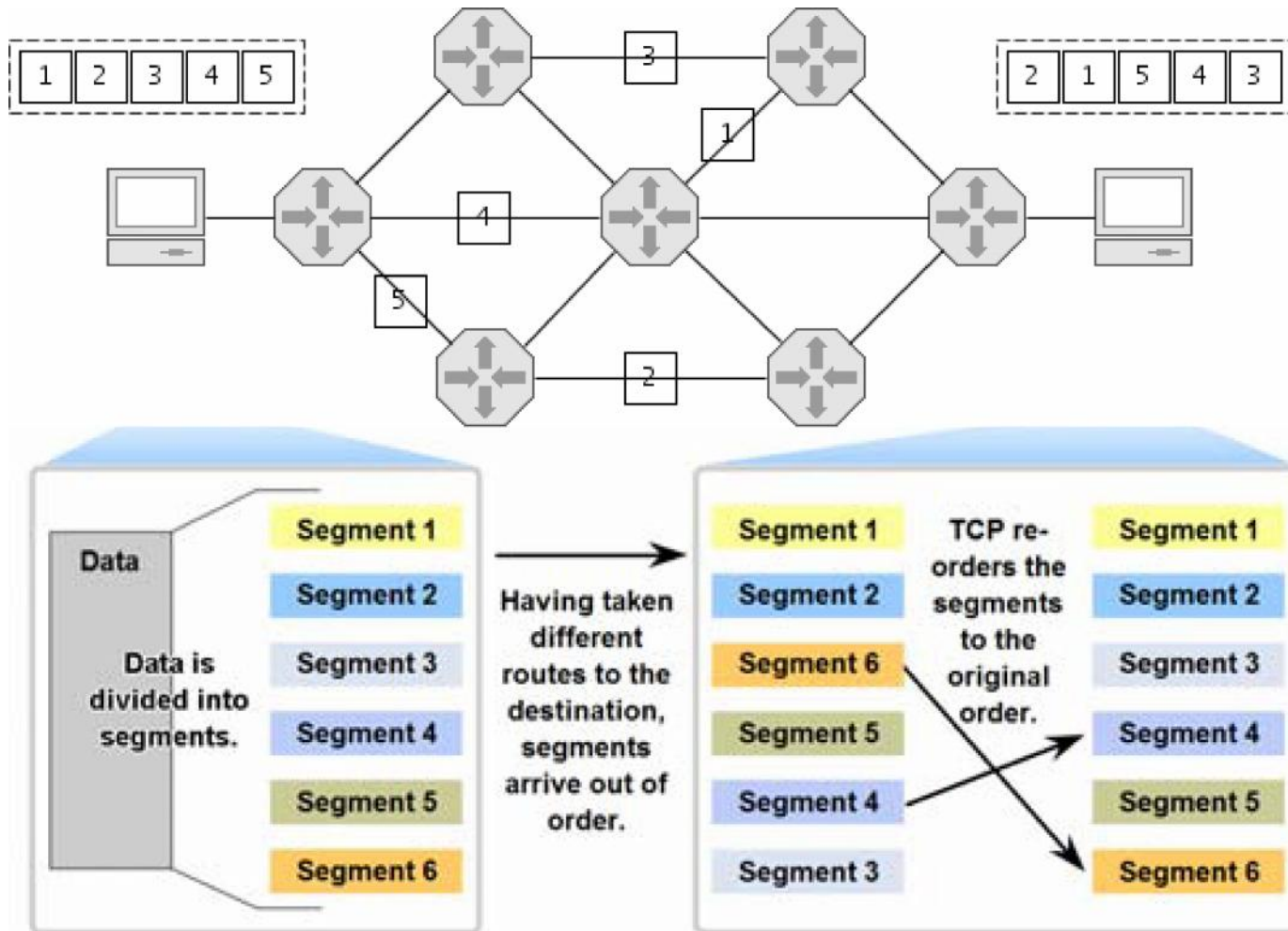

Rekonstrukcija redosleda segmenata (*segments reordering*)

- U slučaju više putanja između izvorišta i odredišta različiti segmenti uzimaju različite putanje (*Load Balancing*)
- Može da dođe do permutacije segmenata – promene redosleda prijema
- Prijemna strana treba da rekonstruiše originalni redosled na osnovu SEQ vrednosti primljenih segmenata

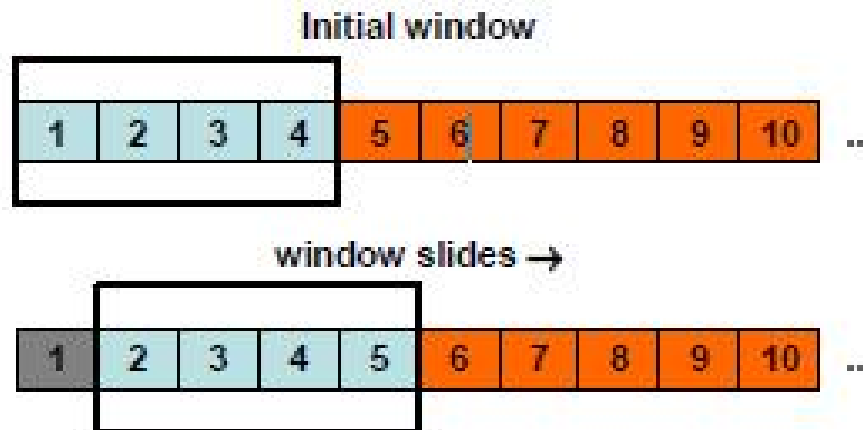
TCP rekonstrukcija redosleda segmenata

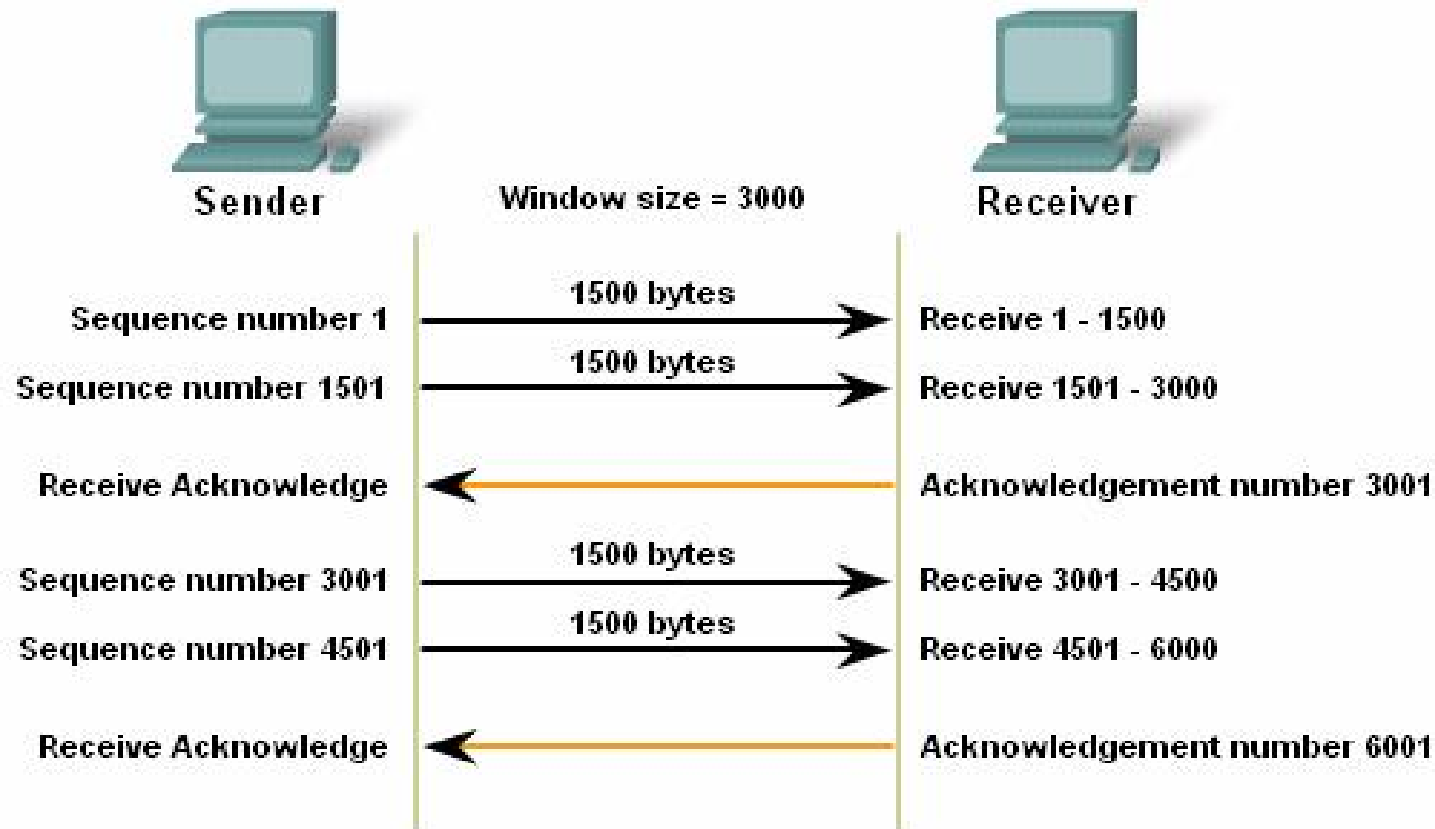

- **Kontrola toka (*Flow control*)** – mehanizam TCP prozora (*Window*)
- Polje *Window* u TCP zaglavlju
  - označava ukupan broj bajtova koji se mogu poslati pre nego što se čeka na potvrdu
- Kada se popuni prozor
  - obustavlja se sa slanjem novih segmenata
  - čeka se potvrda prethodnih segmenata sa početka prozora
  - potvrđeni segmenti se oslobađaju i oslobađaju se prostor u prozoru za slanje novih segmenata

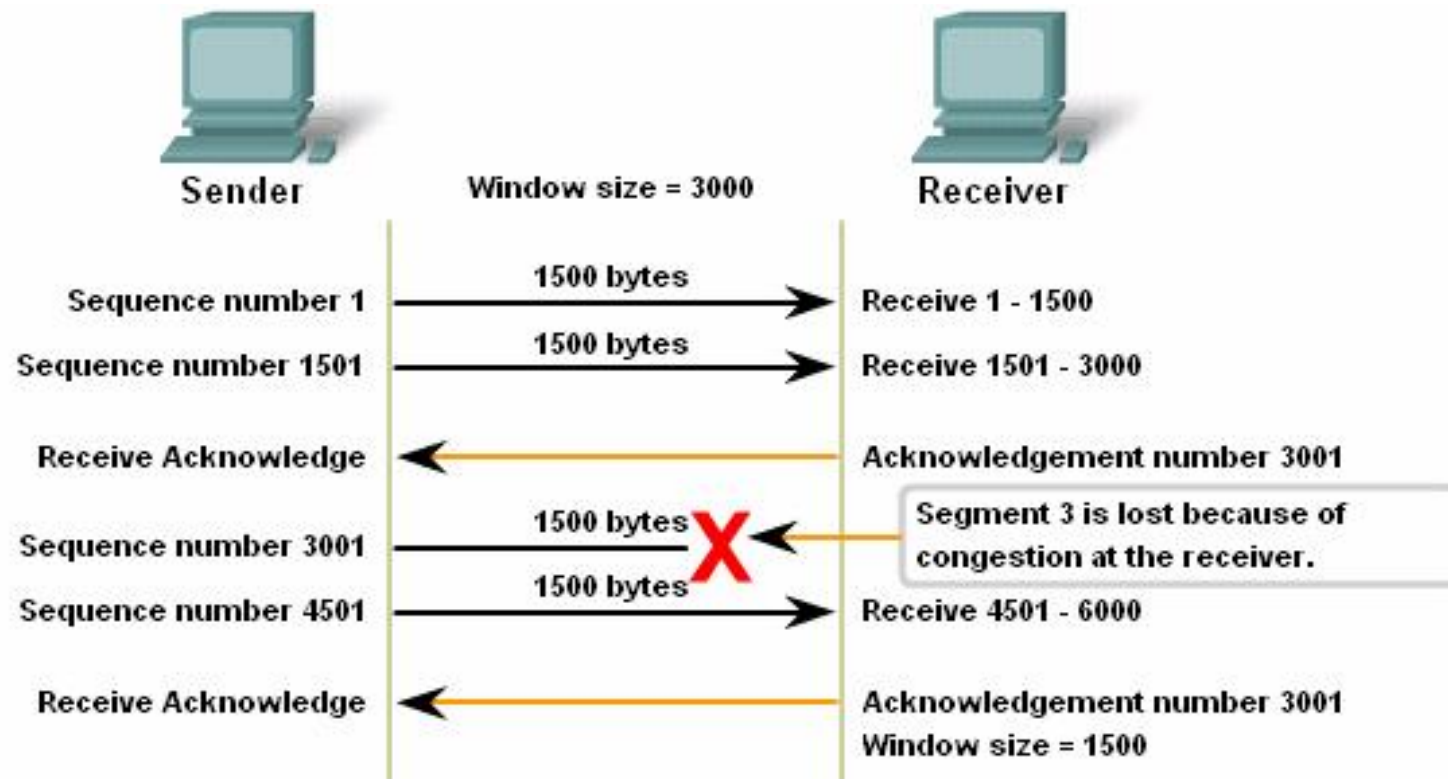

- “Prozor” određene veličine se pomera po nizu aplikativnih podataka koji se šalju
  - Zato se mehanizam prozora često naziva i *Sliding Window*
- Manji prozor
  - više čekanja, sporije slanje
- Veći prozor
  - manje čekanja, brže slanje

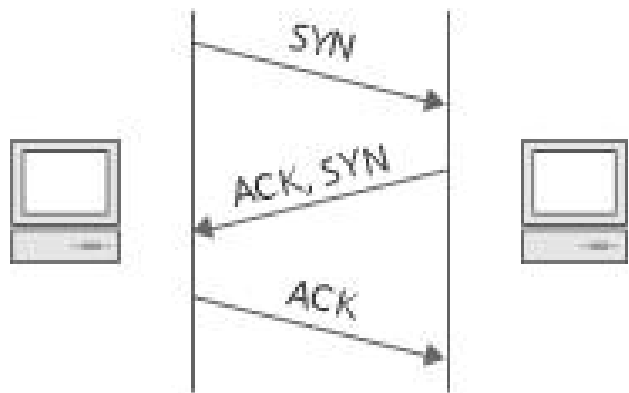
- TCP dinami ki uspostavlja veli inu prozora
  - Zato se mehanizam prozora esto naziva i *Dynamic Window*
- Inicijalno se obe strane dogovore o veli ini prozora
- U slu aju gubitka paketa ili greške
  - vrši se oporavak od greške – retransmisija
  - ako je prijemna strana zagušena, može da zahteva smanjenje trenutne veli ine prozora zajedno sa ACK
  - znak pošiljaocu da uspori slanje segmenata
- U slu aju da nema grešaka – pošiljalac postepene pove ava veli inu prozora

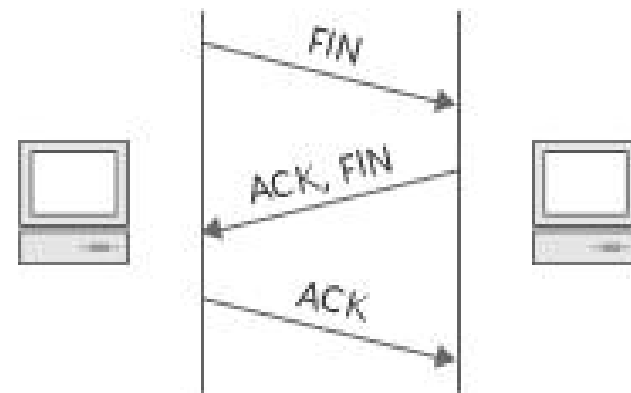

- Kontrola zagušenja (*congestion control*)
- TCP može da se dinamički prilagodi trenutnom opterećenju u mreži
  - pošiljalac prilagođava brzinu slanja u zavisnosti od propusnog opsega i potencijalnog zagušenja na putu
- Moderne implementacije TCP protokola obuhvataju sledeće algoritme kontrole zagušenja:
  - *Slow start*
  - *Congestion avoidance*
  - *Fast retransmit*
  - *Fast recovery*

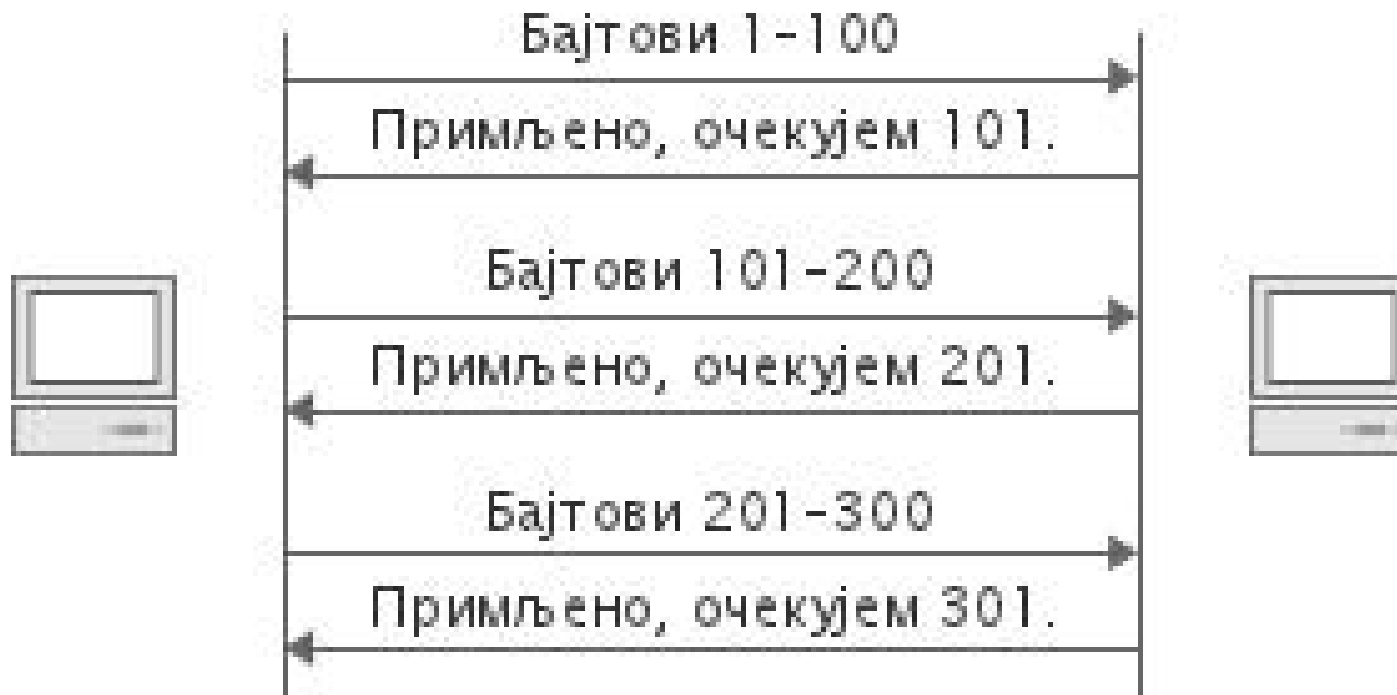
Uspostavljanje i raskid veze

Uspostava veze

Raskid veze

Zbirna potvrda prijema i greška

Zatrpavanje primaoca

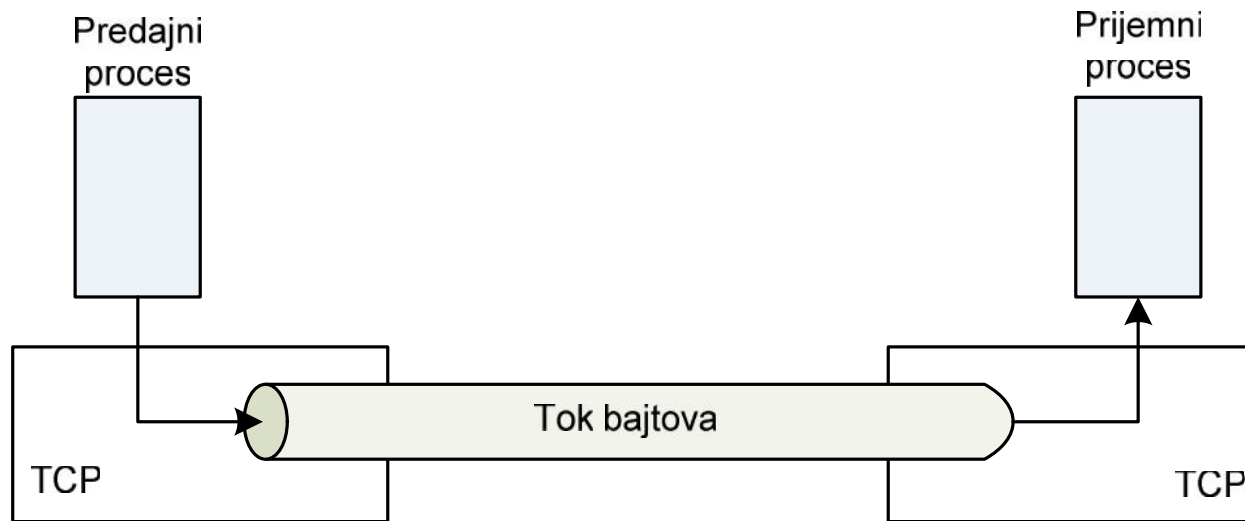

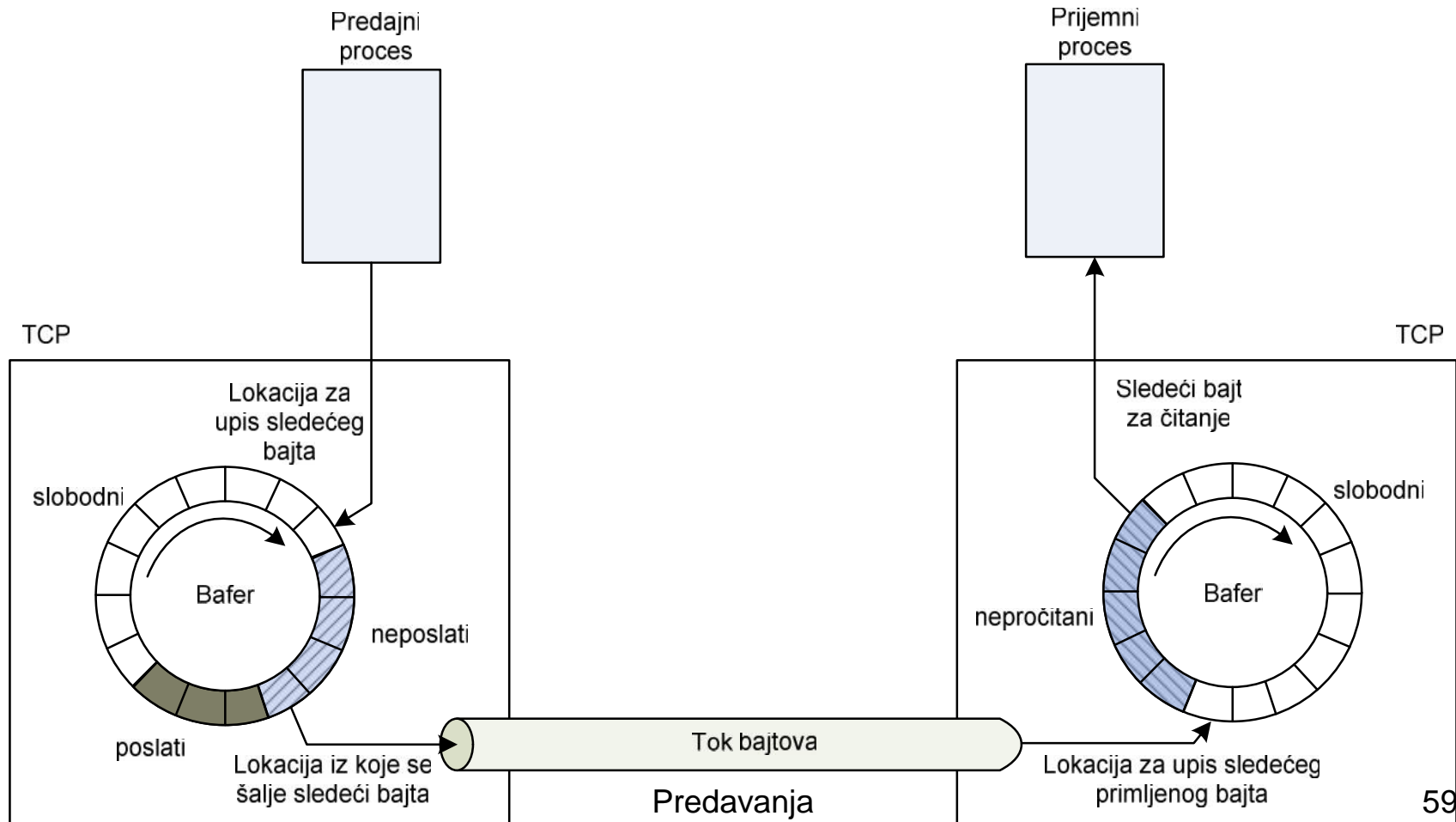

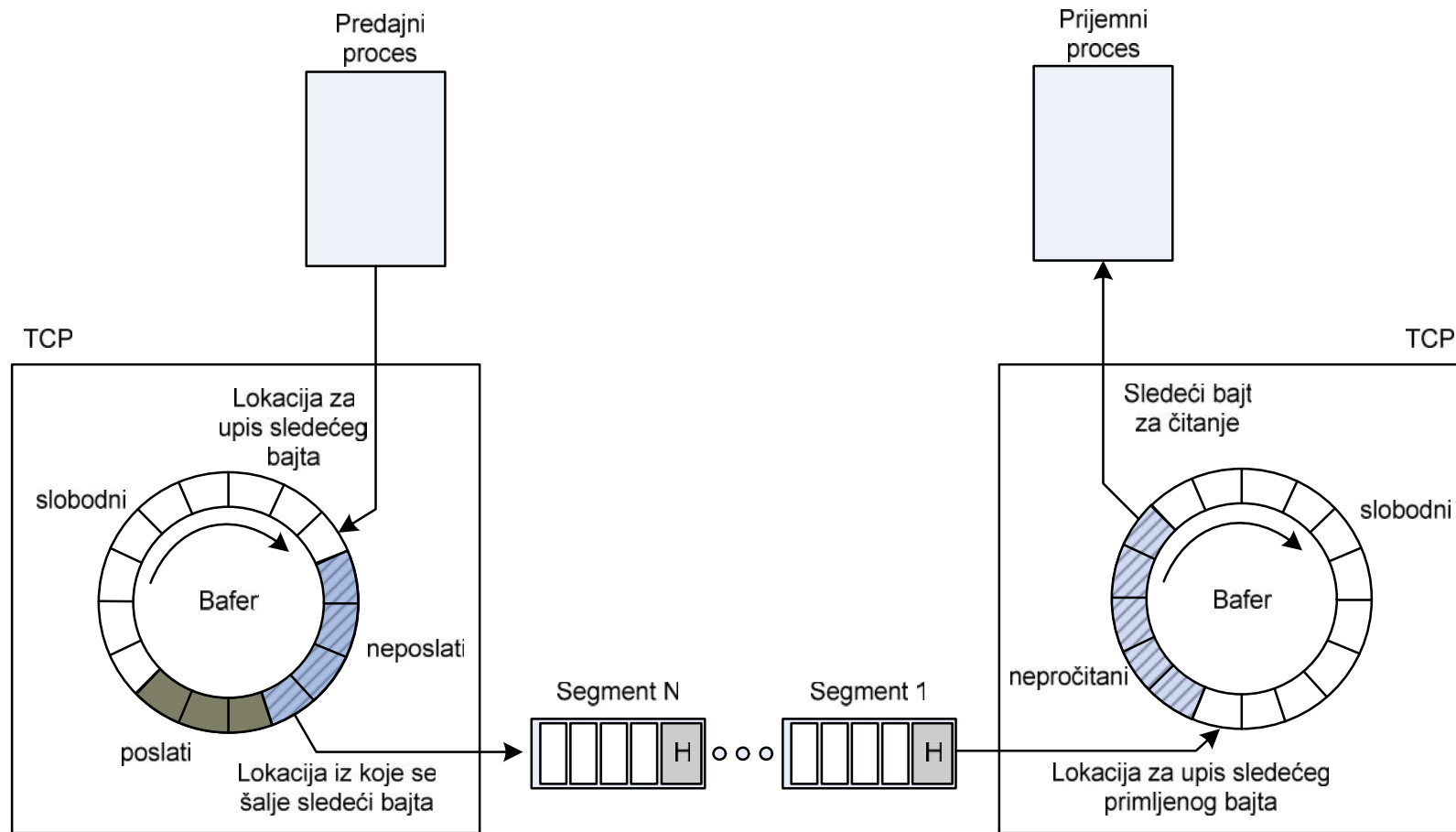
- TCP vidi nestruktuirane podatke, kao niz bajtova
- Redni broj je u bajtovima, ne u segmentima
- Inicijalni redni broj se bira slučajno
- TCP je u punom dupleksu – redni brojevi podataka su nezavisni za svaki smer
- Broj potvrde je broj sledećeg bajta koji se očekuje od pošiljaoca

- Orijentacija na tok

- Prijemni i predajni baferi

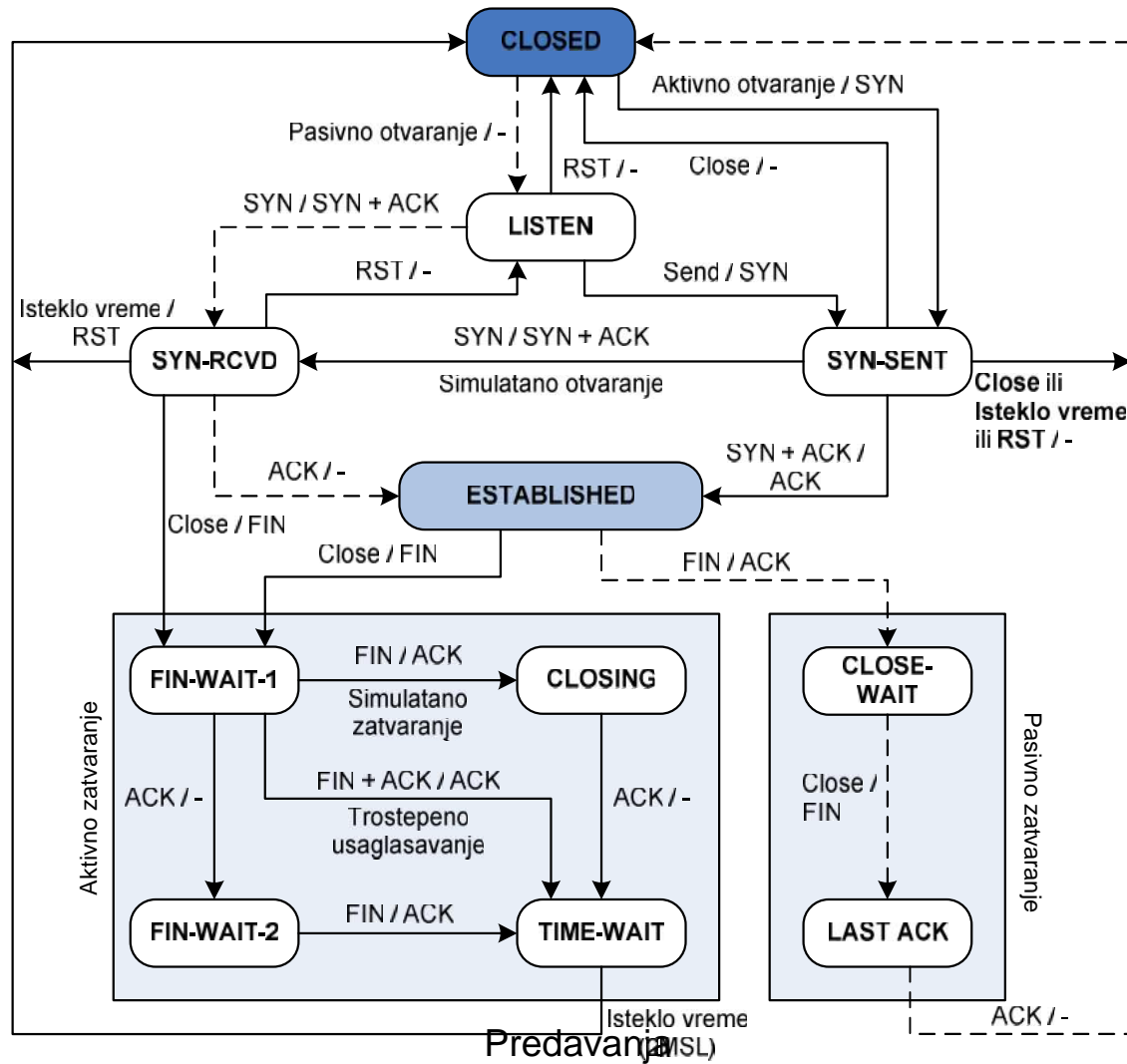

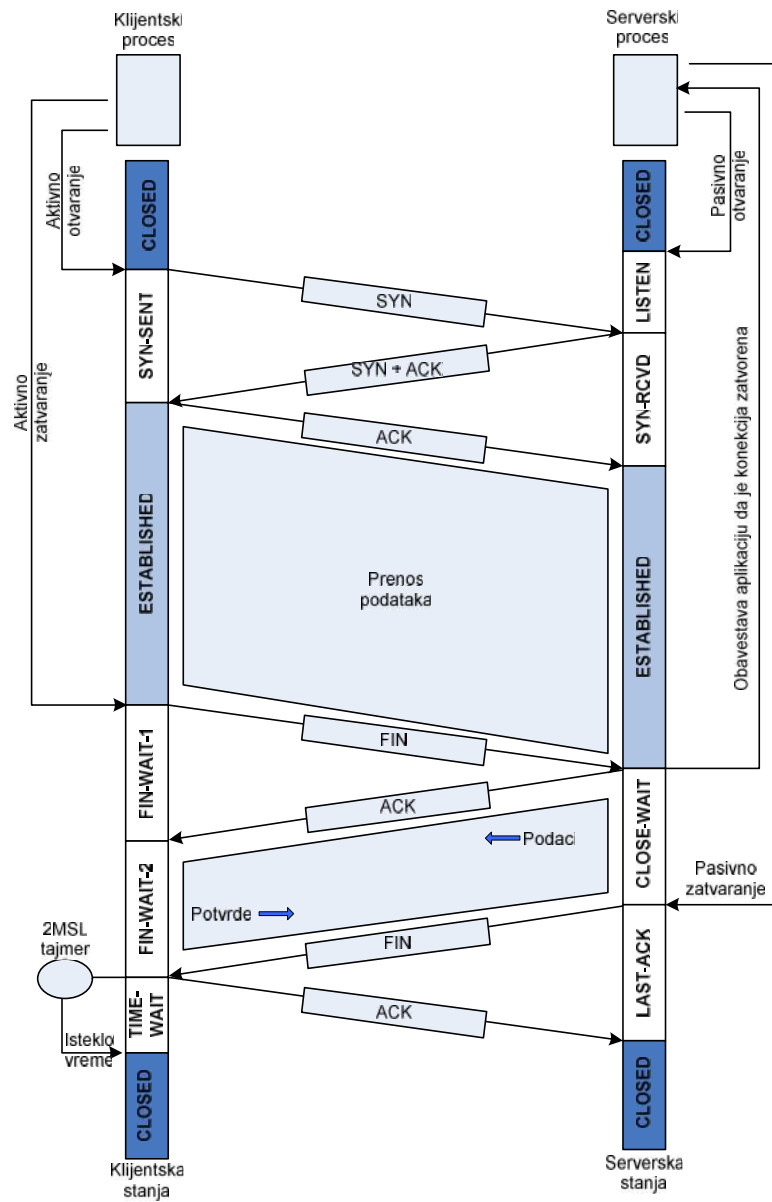
Dijagram stanja

- Da bi se olakšalo praćenje različitih događaja i brojnih izuzetnih situacija koje se mogu desiti u toku uspostavljanja konekcije, prenosa podataka i zatvaranja konekcije, TCP softver je realizovan u vidu konačnog automata (FSM – *Finite State Machine*).
- Ovaj konačni automat ima 11 stanja i može se predstaviti u vidu dijagrama stanja

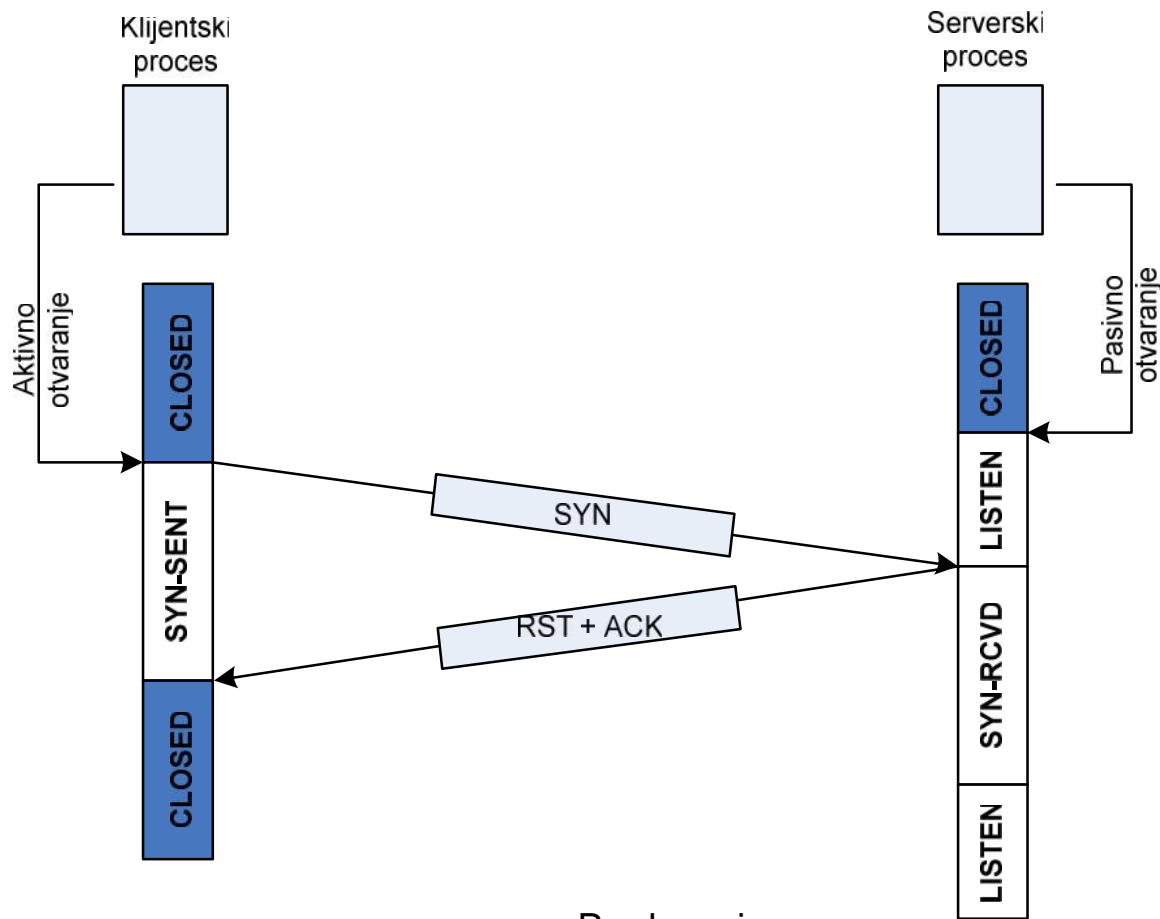
Stanje	Opis	
CLOSED	zatvorena konekcija	Konekcija ne postoji
LISTEN	server eka na poziv (apl. izvršila LISTEN)	
SYN RCVD	primljen zahtev za otvaranje konekcije	Otvaranje
SYN SENT	aplikacija izvršila CONNECT	
ESTABLISHED	stanje za normalni prenos podataka	Konekcija je otvorene
FIN WAIT 1	aplikacija izvršila CLOSE	Zatvarane konekcije
FIN WAIT 2	druga strana potvrdila FIN	
TIMED WAIT	ekanje da paketi nestanu iz mreže	
CLOSING	Istovremeni pokušaj zatvaranja	
CLOSE WAIT	druga strana je inicirala zatvaranje konekcije	
LAST ACK	ekanje da paketi nestanu iz mreže	

Dijagram stanja

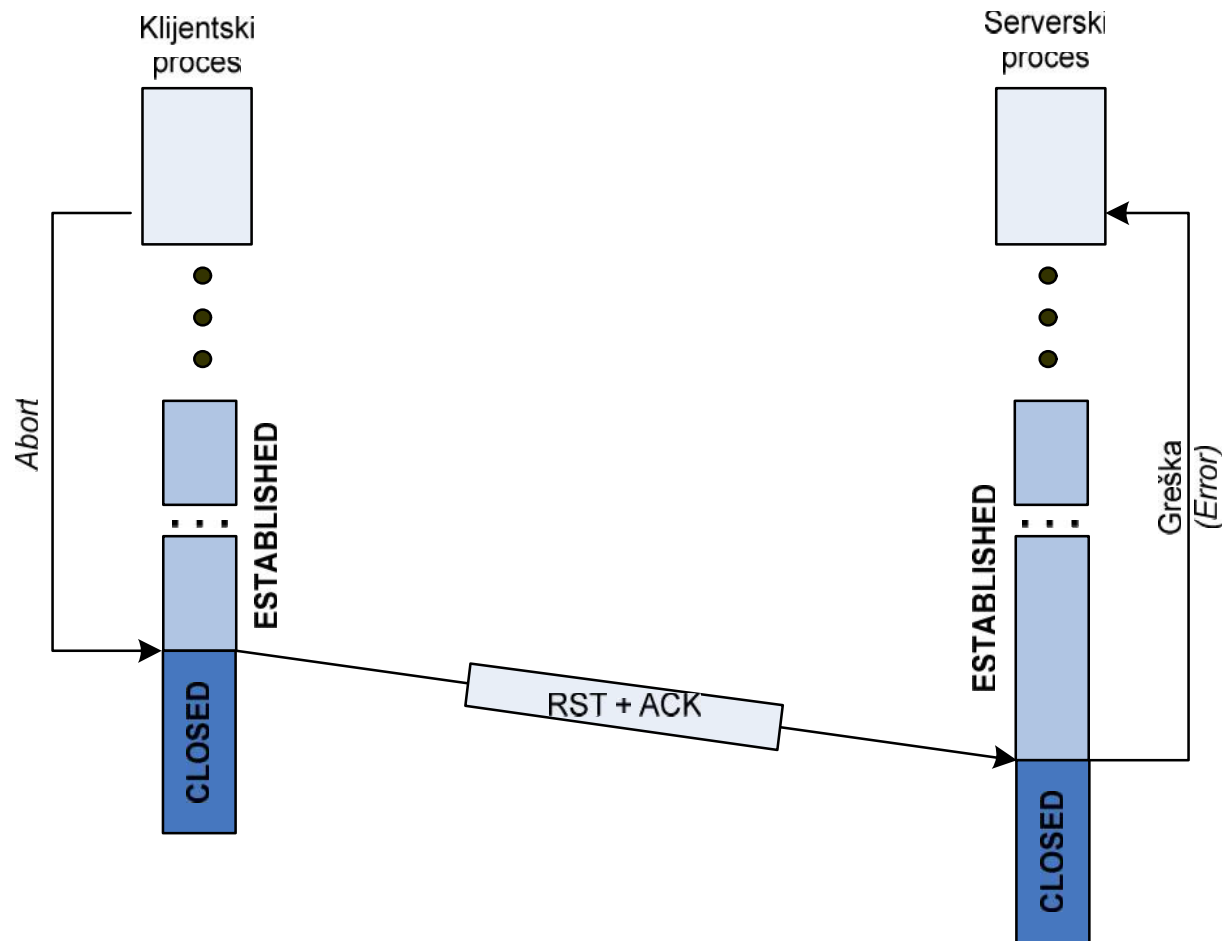

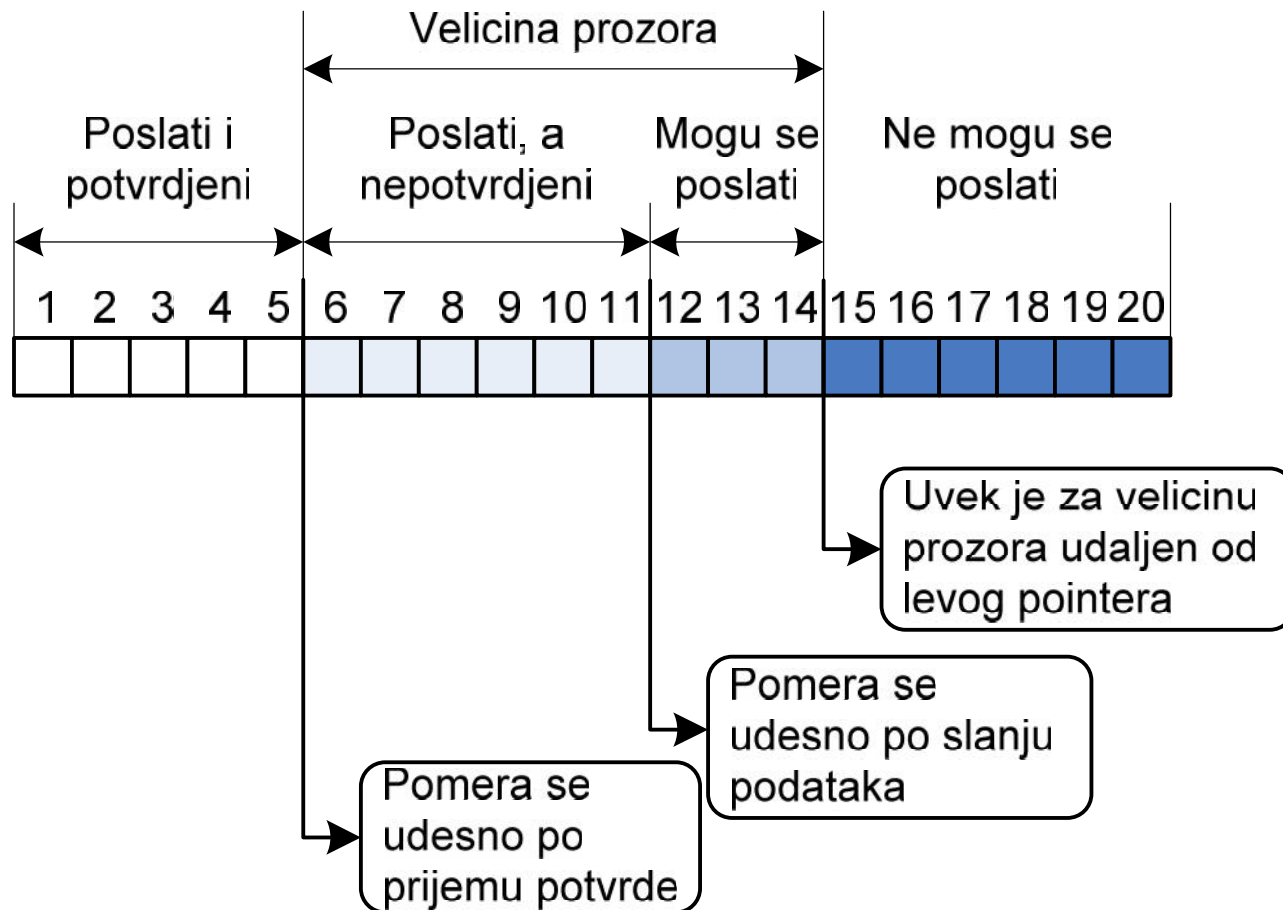

Prekidanje konekcije

- Zagušenjem upravlja mrežni sloj, ali to nije dovoljno
- Zagušenje se može rešiti samo smanjenjem brzine prenosa podataka
- Kada se uspostavlja veza
  - Bira se podesna veličina prozora
  - Primalac predlaže veličinu prozora na osnovu svoga bufera
  - Pošiljalac može taj predlog da prihvati

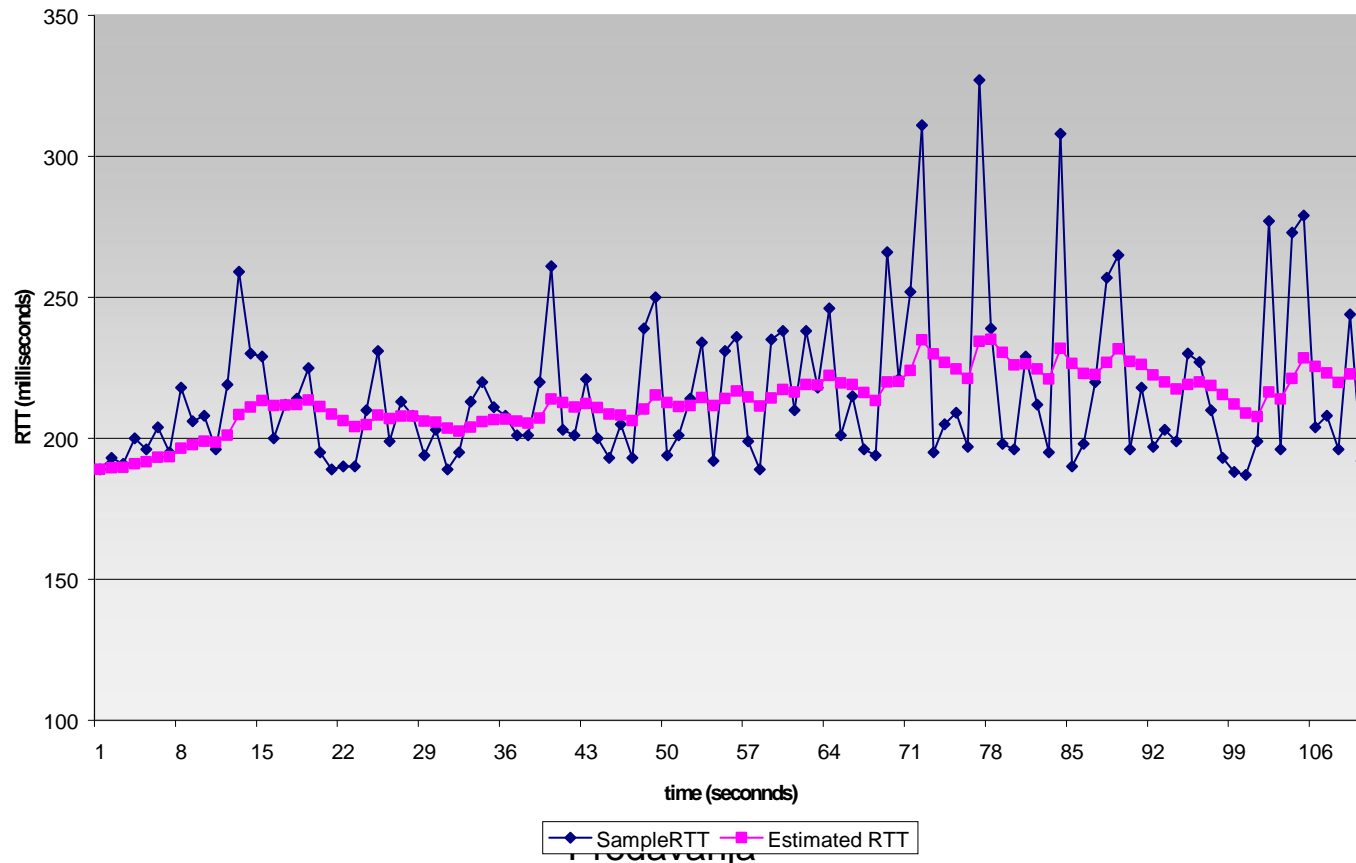
- Posledica zagušenja – tajmeri padaju na nulu – paketi se odbacuju
- Zagušenje može da nastane iz dva razloga
  - kapacitet mreže
  - kapacitet primaoca
- Svaki pošiljalac održava dva prozora koji prate prethodna dva problema
  - prozor koji je odobrio primalac
  - prozor zagušenja
- Prozor zagušenja se u koracima povećava – klize i prozor

- Postoji više tajmera, a najvažniji je tajmer za ponovno slanje (*retransmission timer*)
  - Aktivira se sa slanjem segmenta
  - Deaktivira se kada stigne potvrda
  - Ako istekne, segment se ponovo šalje
- Problem dodeljivanja roka tajmeru
  - Nije jednostavno kao na sloju veze podataka
  - Mali rok – Internet se zagušuje nepotrebnim segmentima
  - Veliki rok – neefikasnost Interneta
- Algoritam za dinami ko podešavanje tajmera
$$RTT = \alpha RTT + (1 - \alpha)M$$

M je vreme korektnog stizanja potvrde
 α - koeficijent izglavanja (npr $\alpha = 7/8$)

RTT: gaia.cs.umass.edu to fantasia.eurecom.fr

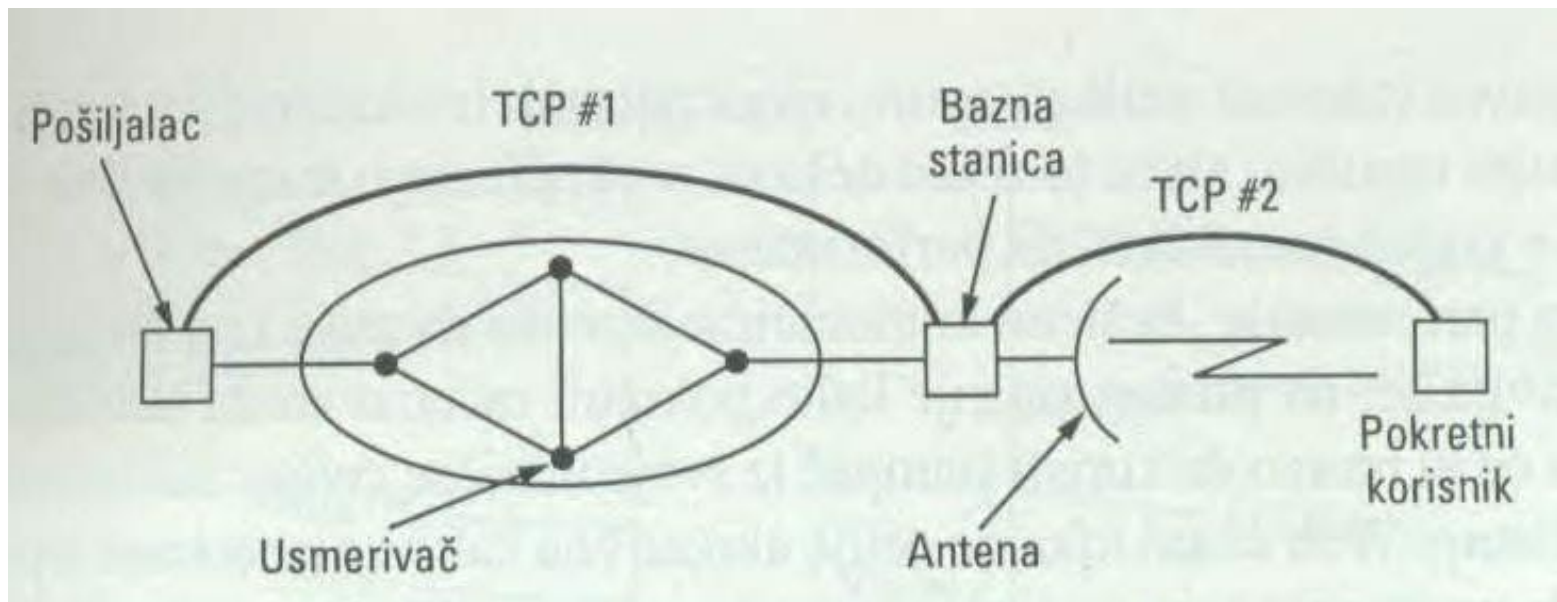

- Tajmer za ograničenje ekanja
  - Sprejava kružno blokiranje (uzajamno ekanje)
- Tajmer za proveru stanja veze
  - Kada se veza neko vreme potpuno utiša, treba proveriti da li je druga strana još uvek na vezi

- Transportni protokoli ne bi trebalo da zavise od tehnologije mrežnog sloja
- U praksi, TCP protokoli su optimizovani za ži ne veze
- Ži ne veze:
  - Paketi se gube zbog zagušenja
  - Treba usporiti slanje
- Beži ni prenos
  - Paketi se gube zbog uslova prenosa
  - Treba što pre ponovo slati pakete

- Heterogene mreže: prenos paketa kroz ži ne i beži ne mreže
- Princip: TCP veza se deli na dve zasebne veze: do bazne stanice i od bazne stanice

- Beži ni prenos smeta i UDP protokolu
- U principu, UDP ne nudi nikakve garancije, ali se podrazumeva da se paketi retko gube
- Kod beži nih veza, gubljenje paketa je evidentno
  - Slabe se performanse mreže

- Osnovni problem je zagušenje mreže
- Strukturna neravnoteža resursa – spor računari na gigabitnoj mreži ne stižu da obrade pakete
- Problem sa difuznim slanjem ako port nije odgovarajući
  - Npr. 10000 računara odgovara da nešto nije u redu
  - Problem je rešen tako što je izmenjen UDP protokol da ne odgovara na ovakve greške
- Brzi procesori sa velikim memorijama, a malo memorije je dodeljeno baferima
- Loše podešeni tajmeri

- Iskustvena pravila:
  - Brzina procesora je važnija od brzine mreže
  - Smanjenje broja paketa skraćuje vreme obrade
    - Svaki paket nosi zaglavlje, izaziva softverski prekid itd.
  - Povećanje propusnog opsega ne menja kašnjenje
    - Kašnjenje se može smanjiti boljim protokolom, operativnim sistemom ili mrežnim interfejsom